

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIUS**

**PAŽYMA
DĖL TYRIMO VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIAUS INICIATYVA
DĖL ŠVIETIMO PAGALBOS MAŽEIKIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS UGDYMO
ĮSTAIGOSE UŽTIKRINIMO**

2021-06-02 Nr. (6.7.-2020-57)PR-68

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė atliko tyrimą savo iniciatyva dėl vaiko teisių užtikrinimo švietimo srityje Mažeikių rajono savivaldybės ugdymo įstaigose. Tyrimas pradėtas įvertinus vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje gautus kreipimusis dėl švietimo pagalbos trūkumų Mažeikių rajono savivaldybės ugdymo įstaigose, sietinos su vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo(si) problemomis.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, atlikdama vaiko teisių užtikrinimo švietimo sistemoje padėties stebėseną, pastebi, jog Lietuvoje vis dažniau į bendrojo ugdymo sistemą integruojant vaikus, turinčius specialiuosius ugdymo(si) poreikius, kyla iššūkių atsižvelgti į visų mokinių galimybes bei poreikius. Dėl nepakankamo švietimo pagalbos teikimo, ugdymo organizavimo trūkumų, kitų priežasčių individualūs vaikų poreikiai nėra tenkinami.

Tyrimo tikslas – nustatyti švietimo pagalbos teikimo apimtis bei trūkumus Mažeikių rajono savivaldybės ugdymo įstaigose bei įvertinti jų atitikimą teisės aktuose numatytiems standartams;

Tyrimo uždaviniai:

- Išanalizuoti ir įvertinti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų ugdymo problemas, jų sprendimo būdus;
- Įvertinti specialistų etatų skaičių (trūkumą) mokyklose, jų darbo krūvį;
- Įvertinti švietimo pagalbos teikimo apimtį;
- Įvertinti, pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo sunkumus bei jų sprendimus;
- Išanalizuoti tyrimo objekto teisinę aplinką, nagrinėjant švietimo pagalbą reglamentuojančius teisės aktus bei praktinį jų atitikimą;
- Nustatyti, kokias perspektyvas numato ugdymo įstaigos bei steigėjas.

Tyrimo metodika. Atliekant tyrimą buvo atlikta anketinė Mažeikių rajono savivaldybės administracijos ugdymo įstaigų, Mažeikių rajono savivaldybės administracijos, Mažeikių rajono pedagoginės-psichologinės tarnybos apklausa.

Mažeikių rajono savivaldybės ugdymo įstaigoms, Mažeikių rajono savivaldybės administracijai, Mažeikių rajono pedagoginei - psichologinei tarnybai buvo pateikti klausimai apie: bendrą vaikų skaičių, SUP turinčių vaikų skaičių bendrosiose klasėse / grupėse; pagrindines problemas, kylančias, ugdant SUP turinčius vaikus, kaip mokyklos administracija jas sprendžia; švietimo pagalbos specialistus (darbuotojus), kokiam skaičiui vaikų, turinčių SUP, vienu etatu dirbantis specialistas (darbuotojas) (logopedas, specialusis pedagogas) teikia pagalbą; kokiam skaičiui vaikų teikia pagalbą (skirtas) mokyklos psichologas, socialinis pedagogas; kokia pagalba teikiama PPT; papildomą švietimo pagalbos specialistų poreikį; švietimo pagalbos trūkumą; vaikų ugdymą šeimoje; vaikų mokymą namuose; pailgintos dienos grupių veiklos užtikrinimą; ugdymo įstaigų vaikų su negalia poreikiams pritaikymą; pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo sunkumus bei jų sprendimus; ugdymo įstaigų pritaikymo klausimų sprendimą; priemones, numatytas 2020 –

2021 m. m., siekiant gerinti vaikų, turinčių specialiųjų SUP, integraciją, užtikrinti geresnį švietimo pagalbos prieinamumą ir jos kokybę.

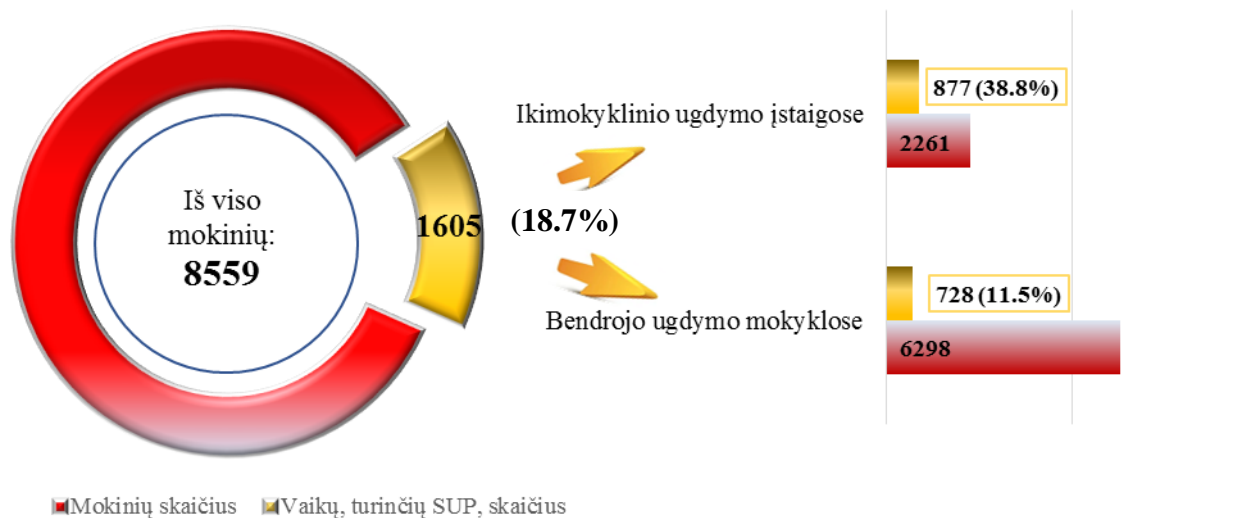
Atsakymus vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigai pateikė visos 33 ugdymo įstaigos, į kurias buvo kreiptasi: 20 bendrojo ugdymo įstaigų – progimnazijų, gimnazijų, daugiafunkcinių centrų (kai kuriose iš jų taip pat ugdomi ikimokyklinio amžiaus vaikai), bei 13 ikimokyklinio ugdymo įstaigų; informaciją taip pat pateikė Mažeikių rajono savivaldybės administracija, Mažeikių pedagoginė-psichologinė tarnyba.

Tyrimo metu nustatyta:

I. SUP turintys vaikai

Remiantis Mažeikių rajono savivaldybės administracijos pateikta informacija, rajono ugdymo įstaigose iš 8559 mokinių 1605 mokiniai (18.7 proc.) turi specialiųjų ugdymosi poreikių (SUP). Visgi, įvertinus ikimokyklinio ugdymo įstaigose ir bendrojo ugdymo mokyklose besimokančių vaikų santykį su vaikų, turinčių SUP, skaičiumi, matyti, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigose SUP turinčių vaikų yra daugiau nei tris kartus daugiau, t. y. ikimokyklinio ugdymo įstaigose vaikų, turinčių SUP, skaičius sudaro 38.8 proc. (iš 2261 vaikų 877 turi SUP), o bendrojo ugdymo mokyklose - 11.6 proc. (iš 6298 besimokančių vaikų 728 turi SUP).

Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų dalis Mažeikių rajono ugdymo įstaigose

Specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčių mokinių pasiskirstymas rajono bendrojo ugdymo mokyklose bei ikimokyklinio ugdymo įstaigose (pagal ugdymosi poreikių dydį), remiantis Mažeikių rajono savivaldybės administracijos pateiktais duomenimis, yra šis:

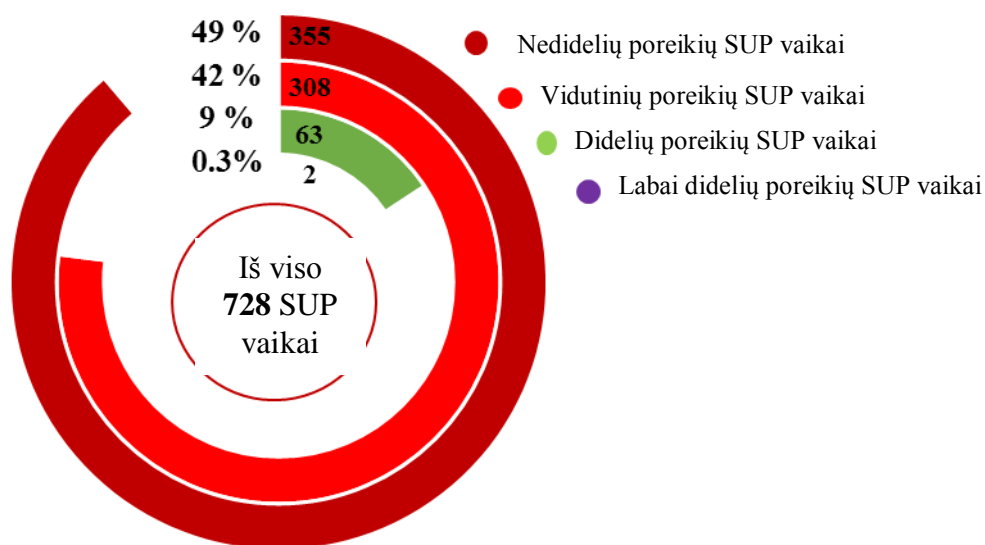
Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų ugdymas bendrosiose klasėse

Mokykla	Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų skaičius					
	Iš viso, iš jų turi SUP:		pagal poreikių dydį			
			Nedideli	Vidutiniai	Dideli	Labai dideli
Račkausko gimnazija	610	3	1	2	-	-
Gabijos gimnazija	601	5	1	4	-	-

Sedos Vytauto Mačernio gimnazija	356	31	10	15	6	
Viekšnių gimnazija	415	21	1	17	3	
„Ventos“ progimnazija	923	68	32	30	6	
Kalnėnų progimnazija	830	97	60	30	7	
Židikų Marijos Pečkauskaitės gimnazija *	276	58	39	15	3	1
Pavasario pagrindinė mokykla	590	74	37	33	4	
Tirkšlių Juozo-Vitkaus Kazimieraičio pagrindinė mokykla	193	38	19	14	5	
Senamiesčio pagrindinė mokykla	479	67	20	39	8	
Sodų pagrindinė mokykla	150	37	3	28	6	
Užlieknės pagrindinė mokykla	77	20	4	13	3	
Kazimiero Jagmino pradinė mokykla	193	48	29	13	6	
„Vyturio“ pradinė mokykla	260	71	39	28	4	
„Žiburėlio“ pradinė mokykla	196	43	22	19	2	
Žemalės pradinė mokykla *	39	10	10			
Darželis-mokykla „Kregždutė“	72	26	19	6		1
Auksūdžio mokykla-daugiafunkcinis centras *	27	11	9	2		
Šerkšnėnų mokykla-daugiafunkcinis centras *	11					
Iš viso:	6298	728	355	308	63	2

Žvaigždute (*) pažymėtos švietimo įstaigos, kuriose veikia ikimokyklinio ugdymo grupės.

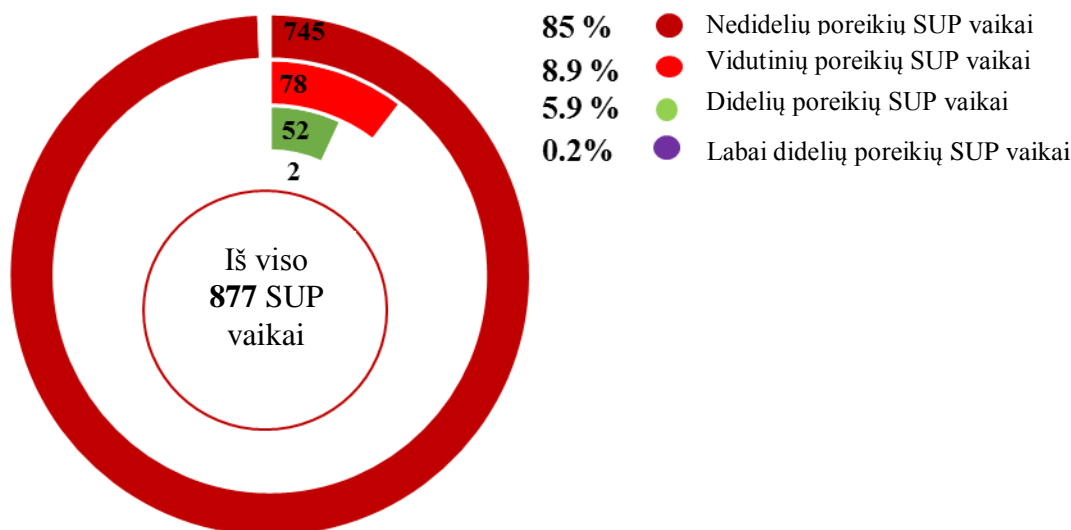
SUP vaikų skaičius bendrosiose klasėse

Specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčių vaikų ugdymas ikimokyklinio ugdymo įstaigose

Mokykla	Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų skaičius					
	Iš viso, iš jų turi SUP:		pagal poreikių dydį			
			Nedideli	Vidutiniai	Dideli	Labai dideli
Lopšelis-darželis „Saulutė“	99	46	43	2	1	
Lopšelis - darželis „Eglutė“	203	84	75	3	6	
Lopšelis-darželis „Linelis“	167	69	63	2	4	
Lopšelis-darželis „Bitutė“	273	160	114	28	17	1
Lopšelis-darželis „Buratinas“	216	53	42	10	1	
Lopšelis-darželis „Berželis“	158	75	66	4	5	
Lopšelis-darželis „Gintarėlis“	171	53	46	6	1	
Lopšelis-darželis „Delfinas“	207	83	73	9	1	
Lopšelis-darželis „Žilvitis“	209	76	65	5	6	
Lopšelis-darželis „Pasaka“	218	63	56	5	2	
Lopšelis- darželis „Liepaitė“	111	39	39			
Sedos darželis	102	29	23	1	4	1
Tirkšių darželis	85	27	23	1	3	
Darželis-mokykla „Kregždutė“	42	20	17	2	1	
Iš viso:	2261	877	745	78	52	2

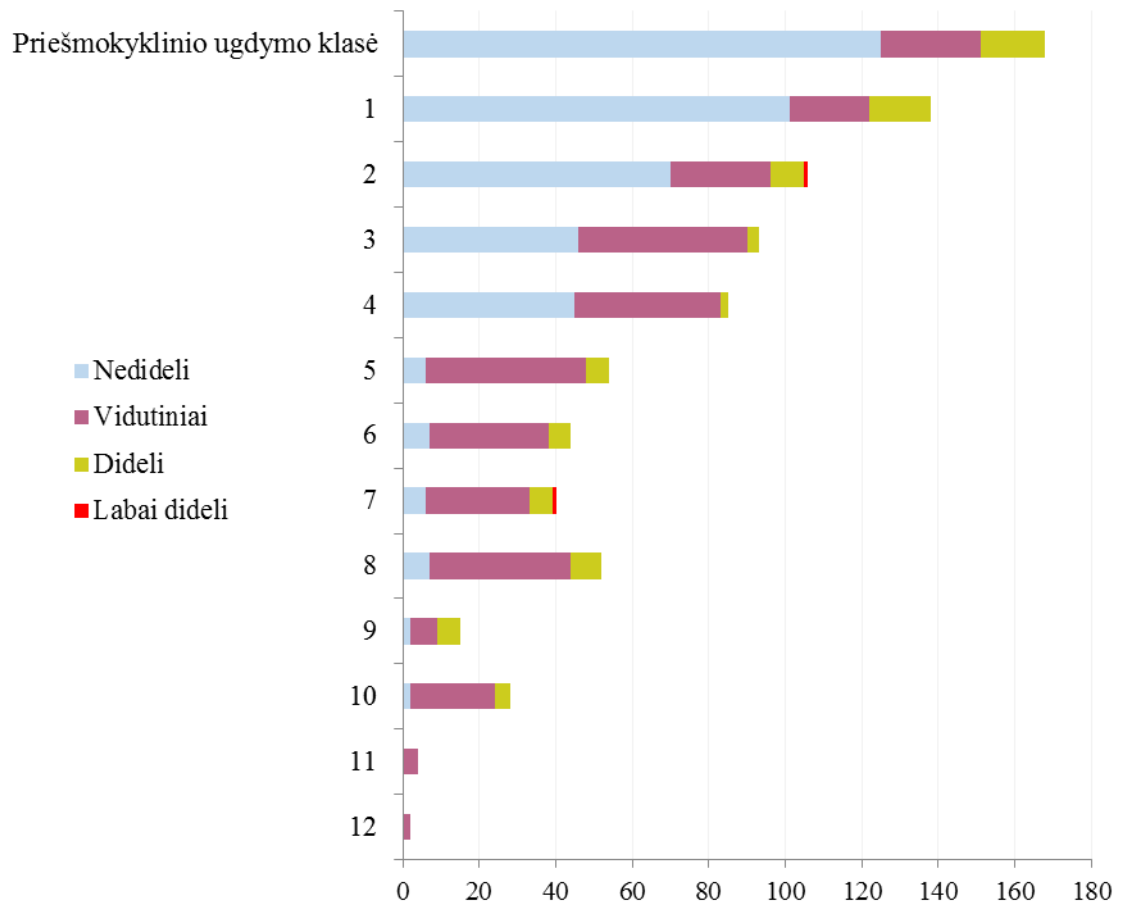
SUP vaikų skaičius ikimokyklinio ugdymo įstaigose

Vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, pasiskirstymas pagal ugdymo programą

Apibendrinus Mažeikių rajono ugdymo įstaigų pateiktą informaciją apie konkrečiose bendrojo ugdymo mokyklose bei ikimokyklinio ugdymo įstaigose besimokančių vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo(si) poreikių, skaičių pagal klases, buvo gauti šie žemiau pateikti duomenys:

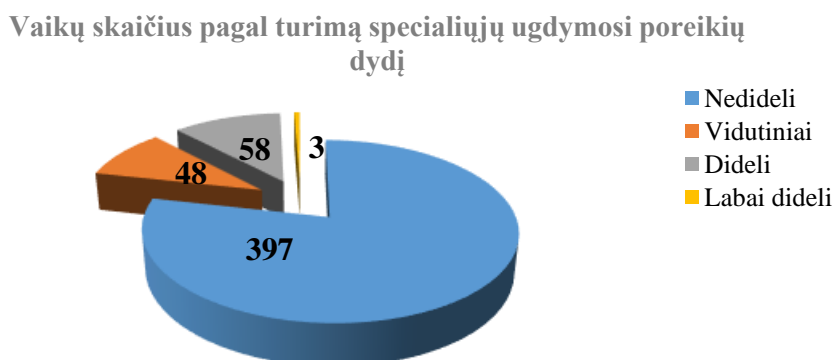
Klasė	Iš viso turintys SUP	Nedideli	Vidutiniai	Dideli	Labai dideli
Priešmokyklinio ugdymo klasė	168	125	26	17	
1	138	101	21	16	
2	106	70	26	9	1
3	93	46	44	3	
4	85	45	38	2	
5	54	6	42	6	
6	44	7	31	6	
7	40	6	27	6	1
8	52	7	37	8	
9	15	2	7	6	
10	28	2	22	4	
11	4	-	4	-	
12	2	-	2	-	
Iš viso:	829	417	327	83	2

Kaip galima matyti iš lentelėje ir grafike pateiktų duomenų, didžiausia dalis vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, mokosi priešmokyklinio ir pradinio ugdymo klasėse, ir dažniausiai šie vaikai turi nedidelių SUP (švietimo įstaigų pateikti pavyzdžiai rodo, kad, remiantis PPT ar ugdymo įstaigos Vaiko gerovės komisijos (VGK) rekomendacijomis, šiems vaikams dažniausiai

prireikia logopedo pagalbos). Tuo tarpu didelių ir labai didelių specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčių mokinių skaičius (proc.) yra palyginti nedidelis.

Visgi didžiausias skaičius specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų yra ugdomi pagal ikimokyklinio ugdymo programą – apibendrinus švietimo įstaigų pateiktą informaciją matyti, jog tokių vaikų yra 506, kurie pagal turimų ugdymosi poreikių lygį ikimokyklinio ugdymo klasėse pasiskirsto taip:

Visgi pažymėtina, jog informacija, pateikta Mažeikių rajono savivaldybės administracijos ir pačių švietimo įstaigų apie SUP turinčių vaikų skaičių, skiriasi, ir to priežastis gali būti aplinkybė, jog, teikiant duomenis, ne visos ugdymo įstaigos nurodė apie vaikus, kurie SUP nustatyti mokyklos vaiko gerovės komisijos sprendimu.

II. Švietimo pagalbą teikiantys darbuotojai, teikiamos pagalbos apimtis, krūvis

II.1. Pagalbos specialistai

Kaip matyti iš atliktos apklausos rezultatų:

- daugelyje Mažeikių rajono savivaldybės ugdymo įstaigų dirba socialiniai pedagogai – iš 33 ugdymo įstaigų, šių specialistų nėra tik 4. Viso dirba 27,4 etato socialiniai pedagogai, tai sudaro 0,8 etato vienai ugdymo įstaigai;
- 19-oje Mažeikių rajono mokyklose įsteigta 14,5 *psichologų* etatų, t.y. vidutiniškai po 0,4 etato kiekvienoje mokykloje;
- 23 bendrosiose mokyklose (pastebėtina, jog Jievaro specialiojoje mokykloje su vaikais dirbantys darbuotojai yra specialieji pedagogai) yra įsteigta 19,9 etato specialiojo pedagogo etato, vidutiniškai 0,6 etato kiekvienoje įstaigoje;
- 30 ugdymo įstaigų turi 35,2 logopedo etatus;
- 27 ugdymo įstaigos turi 72,1 mokytojų padėjėjų etatus (12 jų turi Jievaro mokykla, ugdomi išimtinai mokinius, turinčius SUP). Tai sudaro vidutiniškai 2,2 etato ugdymo įstaigai.

Švietimo įstaigų apklausa parodė, jog aštriausia švietimo pagalbos užtikrinimo problema – personalo (švietimo pagalbos specialistų ir kitų darbuotojų) trūkumas. *Šią problemą įvardijo 16 ugdymo įstaigų, tai sudaro 48 procentus visų tiriamos savivaldybės bendrojo ugdymo įstaigų:*

- psichologo trūkumą įvardijo 6 (18 proc.),
- specialiojo pedagogo – 9 (27 proc.),
- mokytojo padėjėjo – 6 (18 proc.),
- logopedo – 3 ugdymo įstaigos (9 proc.).

Pažymėtina, jog, nors kai kurios mokyklos nenurodė specialistų etatų (jų dalių) trūkumą, tačiau pastebėtina, jog ši problema, atsižvelgiant į mokyklų nurodytus specialistų krūvius (vieno specialisto teiktinos pagalbos vaikų skaičių), į vaikų, turinčių SUP, skaičių, yra aktuali ir didesniai ugdymo įstaigų skaičiui – pvz. ugdymo įstaigose, kurios nenurodė specialistų trūkumo problemas: 18-ai SUP mokinių specialiąją pedagoginę pagalbą teikia 0,25 etatu dirbantis specialusis pedagogas; 2 mokytojo padėjėjai teikia pagalbą 15 mokinių (skirtingose 7 klasėse); arba specialusis pedagogas, dirbantis 0,4 etatu, dirba su 22 mokiniais, logopedas, dirbantis 0,5 etatu – dirba su 37 mokiniais. Vienu atveju, gimnazija (Mažeikių Merkelio Račkausko gimnazija) nurodė, jog papildomo švietimo pagalbos specialistų poreikio nėra, tačiau pastebima, jog šios mokyklos vaikams, turintiems didelių specialiųjų poreikių, specialiojo pedagogo pagalba nėra skiriama būtent dėl specialisto nebuvimo mokykloje, pastebėtina, kad Mažeikių PPT nepažymėjo, jog šios mokyklos mokiniams būtų teikiama šio mokykloje trūkstamo specialisto pagalba tarnyboje. Kitu atveju, mokykla (Mažeikių Senamiesčio pagrindinė mokykla) nurodo, jog švietimo pagalbos specialistų pakanka, nors tuo pačiu pripažįsta, jog teikiama tik būtiniausia pagalba, kai kuriais atvejais šiek tiek mažesne apimtimi.

Analizuojant mokyklų atsakymus dėl personalo (švietimo pagalbos ir kitų darbuotojų), ši problema yra dar aktualesnė:

- 4 mokyklos nurodė, jog reiktų socialinio pedagogo etato (dalies), viso 3 etatų;
- 10 mokyklų nurodė poreikį steigti naują psichologo etatą arba papildomą etato dalį, viso reiktų 7 etatų;
- 9 mokyklos nurodė, jog reiktų socialinio pedagogo etato (dalies), viso 5,1 etato;
- 3 mokyklos nurodė, jog reiktų logopedo etato dalies, viso 1,4 etato;
- 10 mokyklų nurodė, jog joms papildomai reiktų 21,5 etato mokytojo padėjėjų.

Kai kuriuose mokyklose specialisto etatas yra, tačiau jis neužimtas, pvz., Mažeikių Gabijos gimnazija nurodė, jog šiuo metu psichologas yra vaiko priežiūros atostogose. Mažai mokyklų nurodė, kaip koordinuojamas darbas, pagalbos teikimas, jei mokykloje nėra reikiamo specialisto. Tik keletas (Užlieknės pgr. M.) mokyklų nurodė, jog nesant psichologo, vaikai lanko psichologo konsultacijas Mažeikių PPT arba Mažeikių psichikos sveikatos centre.

Mažeikių rajono savivaldybės administracija, kaip vieną pagrindinių problemų taip pat pažymėjo, jog pagrindiniai sunkumai kyla dėl pagalbos specialistų pareigybių steigimo švietimo įstaigose bei specialistų trūkumo. Ypatingai sunku mokykloms rasti psichologą, jauni specialistai nenori važiuoti dirbti į rajono mokyklas.

Mažeikių rajono savivaldybės administracija nurodė didžiausius leistinus švietimo pagalbos specialistų pareigybių skaičius bei prašymų dėl pagalbos specialistų pareigybių steigimo ir finansavimo skaičius 2018-2020 mokslo metais.

Lentelė. Mažeikių rajono švietimo įstaigose nustatytas pagalbos specialistų pareigybių skaičius

Mokyklos	Nustatytas didžiausias leistinas švietimo pagalbos specialistų pareigybių skaičius		
	2018 m.	2019 m.	2020 m.
Bendrojo ugdymo mokyklos	81,5	96,53	105,29
Ikimokyklinio ugdymo įstaigos	51,09	62,75	75,25
Iš viso:	132,59	159,28	180,54

Lentelė. Prašymų skaičius dėl pagalbos specialistų pareigybių steigimo ir finansavimo 2018-2020 m.

Prašymai	Metai		
	2018	2019	2020
pateikta	15	15	17
Gavo finansavimą	10	11	15

Viena mokykla nurodė, jog norėtųsi turėti galimybę, kad į įstaigą bent kartą per savaitę atvyktų spec. pedagogas arba psichologas, nes yra vaikų su elgesio sutrikimais; nurodoma, jog apie šią problemą rajone kalbama ne vienerius metus, kalbama apie mobilias specialistų komandas, tačiau problema nesprendžiama.

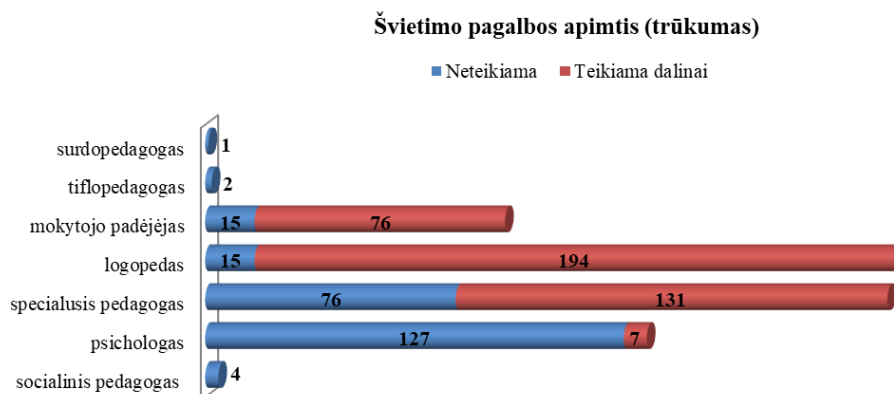
Mažeikių „Žiburėlio“ pradinė mokykla nurodė, jog per pastaruosius 3 metus kreipėsi 10 kartų į Mažeikių rajono savivaldybės administraciją dėl psichologo, logopedo, specialiojo pedagogo, mokytojo pedagogo pareigybių steigimo, tačiau pareigybės nebuvo įsteigtos, finansavimo nebuvo gauta.

Mažeikių rajono Tirkšlių Juozo Vitkaus – Kazimieraičio pagrindinė mokykla pasidalino savo patirtimi, jog, esant mokytojo padėjėjo pagalbos trūkumui, mokykla pati įsivedė 0,35 mokytojo padėjėjo pareigybės (iš pajamų savarankiškoms funkcijoms atlikti).

Švietimo specialisto – psichologo – trūkumą nurodė ir Mažeikių rajono PPT – į tarnybą dėl psichologo individualių konsultacijų daugiausia kreipiasi klientai iš tų įstaigų, kurios neturi psichologo ar dėl viršijančio normas mokyklų psichologų darbo krūvio. Tarnyba taip pat nurodė, jog rajone iškilusi problema, jog PPT psichologai ir socialinis pedagogas teikia konsultacijas ir veda mokymus ne tik ugdymo įstaigų mokiniams, tėvams, pedagogams, švietimo pagalbos specialistams, bet ir šeimoms pagal Atvejo vadybą. Tarnyba nurodo, jog Atvejo vadybos aprašas buvo patvirtintas 2018 metais, tačiau papildomai pagalbos specialistų tokiems atvejams nebuvo skirta ir klientai siunčiami į PPT ar ugdymo įstaigas; atvejo vadybos klientus reikalaujama priimti pirmumo tvarka, dėl to PPT psichologams ir socialiniam pedagogui lieka mažai laiko ir sudėtinga užtikrinti kokybišką pagalbą specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams ar kitiems, besikreipiantiems iš ugdymo įstaigų. Siekiant užtikrinti kokybiškas paslaugas pagal Atvejo vadybą reikalingas nuolatinis bendradarbiavimas su Šeimos ir gerovės centro specialistais (socialiniais darbuotojais ir atvejo vadybininkais ir kitais pagalbamą šeimai teikiančiais specialistais), o tai reikalauja papildomo PPT psichologo darbo laiko, kurį galėtų skirti suteikiant psichologinę pagalbą SUP turintiems mokiniams.

Kaip vieną pagrindinių priemonių, kurios reiktų imtis, siekiant gerinti vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, integraciją, užtikrinti geresnę švietimo pagalbos prieinamumą ir jos kokybę, PPT nurodė pagalbos mokiniui specialistų skaičiaus didinimą; būtina sąlyga – kad kiekvienoje ugdymo įstaigoje dirbtų švietimo pagalbos specialistų komanda (psichologas, specialusis pedagogas, logopedas, socialinis pedagogas).

II.2. SUP turintiems vaikams teikiamos švietimo pagalbos apimtis

Socialinė pedagoginė pagalba

Pastebėta, jog iš kai kurių mokyklų pateiktų duomenų matyti, kad nors PPT pažymose nurodoma trumpalaikė socialinio pedagogo pagalba – ji teikiama tik prireikus. Retais atvejais mokykloje nėra socialinio pedagogo etato (4 ugdymo įstaigose), tuomet, kaip nurodoma mokyklų administracijų, socialinio pedagogo funkcijas dalinai kompensuoja psichologas, itin sudėtingais atvejais bendradarbiaujama su Mažeikių rajono šeimos ir vaiko gerovės centro atvejo vadybininkais.

Tyrimo metu atlikta ugdymo įstaigų apklausa parodė, jog socialinio pedagogo pagalbos negauna 4 SUP turintys vaikai, kuriems tokia pagalba nustatyta PPT.

Specialioji pedagoginė pagalba

Logopedo pagalba nėra užtikrinama pilnai, daugelyje mokyklų dirbančio logopedo krūvis yra per didelis, todėl pagalba yra minimali ir jos kiekis yra nepakankamas užtikrinti realiai pagalbai. Kartais, esant nepatenkinamam poreikiui dėl didelio vaikų skaičiaus, pirmenybė teikiama jaunesnio amžiaus vaikams.

Tyrimo metu atlikta ugdymo įstaigų apklausa parodė, jog logopedo pagalbos negauna 16 SUP turintys vaikai, kuriems tokia pagalba nustatyta PPT arba mokyklos VGK, o 194 SUP turintys vaikai gauna ją mažesne apimtimi, t.y. sumažinus užsiėmimų skaičių (pvz., vietoj 2 savaitinių užsiėmimų organizuojamas 1) arba sutrumpinus užsiėmimo trukmę.

Specialiojo pedagogo pagalba nėra užtikrinama reikiama apimtimi, kai kurios mokyklos nurodė, jog teikiama pagalba tik minimali, nes, pvz., 20-iai mokinių, turinčių SUP, pagalbą teikia 0,5 etatu dirbantis specialusis pedagogas. Kartais, esant nepatenkinamam poreikiui dėl didelio vaikų skaičiaus, pirmenybė teikiama jaunesnio amžiaus vaikams. Problematiška pagalbą teikti, kai vaikai yra iš skirtingų klasių, todėl neįmanoma padaryti jungtinių grupių. Mažose ugdymo įstaigose įsteigta tik po 0,25 specialiojo pedagogo etato, todėl ugdymo įstaigos nurodo, jog sunku pritraukti ir išlaikyti specialistą, iš kitos pusės – vaikų stebėjimas ir įvertinimas užtrunka ilgą laiką, todėl vaikas praranda taip svarbią galimybę gauti kuo anksčiau jam reikalingą pagalbą.

Tyrimo metu atlikta ugdymo įstaigų apklausa parodė, jog specialiojo pedagogo pagalbos negauna 76 SUP turintys vaikai, kuriems tokia pagalba nustatyta PPT, o 131 SUP turintys vaikai gauna ją mažesne apimtimi, t.y. sumažinus užsiėmimų skaičių.

Tiflopedagogo pagalbos negauna 2 šio specialisto pagalbos reikalingi SUP turintys vaikai.

Surdopedagogo pagalbos negauna 1 šio specialisto pagalbos reikalingas SUP turintis vaikas.

Psichologinė pagalba

Remiantis tyrimo duomenimis, *psichologo* pagalbos rajono mokyklose taip pat trūksta, poreikis nepatenkinamas pilnai, mokyklų nurodoma, jog tuomet prioritetas teikiamas SUP turintiems mokiniams. Taip pat siekiant užtikrinti psichologinę pagalbą visiems ugdymo įstaigą lankantiems mokiniams, jų tėvams, pedagogams, specialistams, pagalba teikiama individualias konsultacijas derinant su grupiniais užsiėmimais.

Kai kurios ugdymo įstaigos (pavyzdžiui, Mažeikių lopšelis – darželis „Delfinas“ ir „Gintarėlis“) nurodė, jog, nesant psichologo įstaigoje, jo pagalbą siūloma gauti PPT arba Mažeikių Psichinės sveikatos centre, arba nurodoma, jog tėvai „gali“ kreiptis į PPT, tačiau pastebima, jog būtent šių įstaigos mokiniai pagal PPT nurodytą informaciją, psichologo konsultacijų tarnyboje nelanko, todėl kyla klausimas dėl visapusiškos pagalbos organizavimo bei užtikrinimo vaikui.

Tyrimo metu atlikta ugdymo įstaigų apklausa parodė, jog psichologo pagalbos negauna 127 SUP turintys vaikai, kuriems tokia pagalba nustatyta PPT, o 7 SUP turintys vaikai gauna ją mažesne apimtimi, t.y. sumažinus užsiėmimų skaičių.

Specialioji pagalba

Tyrimo metu pastebėta, jog *mokytojo padėjėjo* pagalba yra neužtikrinama visiškai arba neužtikrinama pilna apimtimi, mokytojo padėjėjas vienu metu dirba su keliais vaikais grupėje, arba jo pagalba skiriama tik, pvz., po 2-5 valandas per savaitę (mažiau nei numatyta PPT), mokytojo padėjėjas dirba keliose klasėse (kas dieną vis kitoje). Kartais per darbo dieną padėjėjai teikia pagalbą 2-5 mokiniams (Mažeikių Senamiesčio pagrindinė mokykla). Pavyzdžiui, Mažeikių „Ventos“ progimnazijoje mokytojo padėjėjo pagalba nustatyta (arba prireikus turėtų būti teikiama) net 13 vaikų, kurie visi yra skirtingose klasėse, o mokytojo padėjėjų yra vos 5; Mažeikių Vytauto Mačernio gimnazijoje pagal PPT išvadas 13 mokinių įvertintas mokytojo padėjėjo poreikis, tačiau tik 6 mokiniams mokytojo padėjėjo pagalba užtikrinama pilnai, 5 – iš dalies, o 2 – apskritai neteikiama; Mažeikių Kalnėnų progimnazijoje mokytojo padėjėjo poreikis nustatytas 11 mokinių, tačiau pagalba teikiama tik 4. Iš kai kurių mokyklų duomenų matyti, jog vietoj, pvz., 5 valandų/sav. numatytos pagalbos – teikiama tik 1 val.

Kai kurios mokyklos nurodė (tačiau taiko daugelis), jog, tenkinant poreikį iš dalies, kai kuriais atvejais pagalbos valandų skaičius yra mažinamas, o kai kuriais atvejais – didinamas dėl atsiradusio poreikio ar dėl susirgusio mokinio atsilaisvinus padėjėjui. Viena mokykla nurodė, jog visiems vaikams pagalbos neužtenka, todėl „teikiama pagal svarbumą“. Pastebėta, jog, kaip matyti iš kai kurių mokyklų pateiktų duomenų, nors PPT pažymose nurodoma nuolatinė mokytojo padėjėjo pagalba – ji teikiama tik pagal poreikį, derinant su mokytoju. Kartais iš pateiktų duomenų pastebėta, jog mokytojo pagalba neteikiama ikimokyklinio amžiaus vaikui darželyje – mokykloje, tačiau teikiama pradinukui.

Tyrimo metu atlikta ugdymo įstaigų apklausa parodė, jog mokytojo padėjėjo pagalbos visiškai negauna 15 SUP turintys vaikai, kuriems tokia pagalba nustatyta PPT, o 76 SUP turintys vaikai gauna ją mažesne apimtimi, t.y. sumažinus pagalbos valandų skaičių, pvz., vietoj 5 valandų per dieną, pagalba užtikrinama 1 valandą.

II.3. Specialistų darbo krūvis

Vaikų skaičiaus, tenkančio vienam specialistui (krūvio), klausimas – aktuali tema švietimo bendruomenėje. Teisės aktai numato tam tikrus normatyvus, siekiant kokybiškos pagalbos užtikrinimo SUP turinčiam vaikui. Ši probleminė švietimo pagalbos teikimo aspektą nurodė 7 (21 proc.) Mažeikių ugdymo įstaigos, tačiau pastebėtina, jog tai aktualu ir didesniai mokyklų skaičiui.

Socialinė pedagoginė pagalba

Tik 4 Mažeikių rajono mokyklos neturi socialinio pedagogo (Mažeikių rajono Auksūdžio mokyklas – daugiafunkcinis centras, Mažeikių lopšelis – darželis „Buratinas“, „Gintarėlis“ ir „Saulutė“). Likusiose 29-iose ugdymo įstaigose įsteigta 27,4 socialinio pedagogo etato, vidutiniškai po 0,89 etato kiekvienoje ugdymo įstaigoje. Vidutiniškai vienam socialiniam pedagogui tenka 286 mokiniai. Visgi šių specialistų krūvis yra daug didesnis gimnazijose nei ikimokyklinio ugdymo įstaigose – svyruoja nuo 85 iki 772 vienam specialisto etatui. Pastebėtina, jog, remiantis teisės aktais, vienas socialinis pedagogas pagalbą turėtų teikti ne daugiau kaip 400 mokinių.

Psichologinė pagalba

Remiantis tyrimo duomenimis, 19-oje Mažeikių rajono mokyklų (bendras mokinių skaičius jose – 5966) įsteigta 14,5 *psichologų* etatų, t. y. vidutiniškai po 0,4 etato kiekvienoje mokykloje. Likusiose 14-oje mokyklų, kuriose mokosi 1,5 tūkstančių rajono vaikų, nėra šio specialisto, taigi psichologo pagalbos šie vaikai mokykloje negauna / negautų, yra / turėtų būti nukreipiami į kitas pagalbos įstaigas. Šiose įstaigose vienam psichologo etatui tenka apie 431 mokinys, tačiau pastebėtina, jog specialisto darbo krūvis yra labai netolygus ir svyruoja nuo 46 iki 1315 mokinių

vienam specialisto etatui. Pastebėtina, jog remiantis teisės aktais, vienas psichologas pagalbą turėtų teikti ne daugiau kaip 400 mokinių.

Mažeikių rajono PPT nurodė, jog į tarnybą klientai dažniausiai kreipiasi dėl psichologinės pagalbos, daugiausia kreipiasi iš tų įstaigų, kurios neturi psichologo ar dėl viršijančio normas mokyklų psichologų darbo krūvio, nes psichologui sunku užtikrinti visų besikreipiančių klientų reikiamos pagalbos poreikį.

Pažymėtina, jog PPT pastebi tendenciją, jog veiktūs tėvai vis dažniau kreipiasi į PPT dėl papildomos individualios švietimo pagalbos (dažniausiai logopedo) savo vaikui, siekdami užtikrinti to pačios srities specialisto pagalbą vienu metu keliose institucijose (darželyje/mokykloje, poliklinikoje ir PPT).

PPT pastebėjo, jog pačioje tarnyboje pastaruoju metu taip pat nepakanka psichologų užtikrinti reikiamą pagalbą rajono mokiniams.

Specialioji pedagoginė pagalba

Remiantis tyrimo duomenimis, 22-ose iš 32 Mažeikių rajono savivaldybės ugdymo įstaigų įsteigta 19,9 etato specialiųjų pedagogų (Jievaro mokykla nėra skaičiuojama, nes specifiskai specialiojoje mokykloje visi pedagogai yra specialieji pedagogai), vidutiniškai po 0,6 etato, vidutiniškai vienam specialistui tenka apie 29 SUP turinčius mokinius (tačiau pastebėtina, kad, pavyzdžiui, Mažeikių rajono Tirkšlių Juozo Vitkaus – Kazimieraičio pagrindinės mokyklos specialiojo pedagogo krūviui priskirtiną vaikų skaičių įrašė didesnį, nepaisant to, jog realiai ši pagalba teikiama vos keletui mokinių):

- ikimokyklinio-priešmokyklinio ugdymo įstaigose vidutiniškai apie 16,4 vaiko (skirtingose ikimokyklinio ugdymo įstaigose – nuo 6 iki 26 vaikų) (remiantis teisės aktais, vienas specialusis pedagogas pagalbą šio tipo įstaigose teikia ne daugiau kaip 24 specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams);

- įstaigose, kuriose ugdomi SUP turintys mokiniai pagal priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir / ar vidurinio ugdymo bei profesinio mokymo programas – vidutiniškai 38,6 mokinio (skirtingose ugdymo įstaigose – nuo 23 iki 72 SUP turinčių vaikų) (remiantis teisės aktais, vienas specialusis pedagogas pagalbą šio tipo įstaigose teikia ne daugiau kaip 27 specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams).

35,2 etato logopedų dirba 30 ugdymo įstaigų, vidutiniškai po 1,1 etato bei dirba su 1330 vaikų. Vidutiniškai vienam logopedui tenka 43,7 vaikai, kuriems reikalinga šio specialisto pagalba:

- ikimokyklinio-priešmokyklinio ugdymo įstaigose vidutiniškai apie 32,2 vaiko (skirtingose ikimokyklinio ugdymo įstaigose - nuo 5 iki 50 vaikų) (remiantis teisės aktais – pagalbą specialistas šio tipo įstaigose teikia ne daugiau kaip 30 specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių);

- įstaigose, kurioje vaikai ugdomi pagal priešmokyklinio ir (ar) pradinio ugdymo programas vidutiniškai – 50,6 mokinio, kuriam reikia logopedo pagalbos (skirtingose ugdymo įstaigose etatui tenka – nuo 22 iki 74 vaikų); (remiantis teisės aktais – pagalbą specialistas šio tipo įstaigose teikia ne kaip 40 specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių);

- įstaigose, kuriose vaikai ugdomi pagal priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir / ar vidurinio ugdymo programas, vienam logopedo etatui tenka vidutiniškai 57,8 mokinio, kuriam reikia logopedo pagalbos (skirtingose ugdymo įstaigose etatui tenka – nuo 38 iki 84 vaikų), šioje srityje neįskaičiuota išskirtina Jievaro pagrindinė mokykla, kurioje logopedui tenka apie 11 vaikų, kuriems reikalinga logopedo pagalba (remiantis teisės aktais – pagalbą specialistas šio tipo įstaigose teikia ne kaip 50 specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių);

Jievaro pagrindinė mokykla nurodė turinti tiflopedagogą (tačiau nenurodė jo krūvio), taip pat judesio ir padėties specialistą, dirbantį 1 etatu, jam tenka 14 mokinių, kuriems reikalinga pagalba.

Mažeikių lopšelyje-darželyje „Bitutė“ dirba ergotarapeutas, teikiantis pagalbą 49 mokiniams.

Mažeikių lopšelyje-darželyje „Žilvitis“ 1 etatu dirba tiflopedagogas (jam tenka 15 vaikų), ortoptistas (jam tenka 15 vaikų).

Specialioji (mokytojo padėjėjo) pagalba

Analizuojant mokyklų duomenis pastebima, jog mokytojo padėjėjui tenkančių vaikų skaičius skirtingose mokyklose labai skiriasi – nuo 1 iki 18, vidutiniškai 5,3 SUP turinčio mokinio, kuriam nustatytas mokytojo padėjėjo pagalbos poreikis. Tai pastebima netgi tarp tą pačią programą (pradinį, pagrindinį, pan.) vykdančių mokyklų. Ikimokyklinio ugdymo įstaigose padėtis geresnė - vienam mokytojo padėjėjui vidutiniškai tenkančių vaikų skaičius mažesnis – apie 2,7 vaiko, gimnazijose – 3,8 vaiko. Pagrindinėse mokyklose ir progimnazijose tenka didžiausias vaikų skaičius vienam darbuotojui – vidutiniškai 8,6 vaiko.

Tyrimo metu pastebėta, kad kartais mokytojo padėjėjas teikia pagalbą vienu metu keliems mokiniams vienoje klasėje, arba jo pagalba teikiama paskirsčius po kelias valandas per savaitę kiekvienam vaikui ir mokytojo padėjėjas dirba keliose klasėse. Pavyzdžiui, Mažeikių „Ventos“ progimnazijoje mokytojo padėjėjo pagalba nustatyta (arba prireikus turėtų būti teikiama) net 13 vaikų, kurie visi yra skirtingose klasėse, o mokytojo padėjėjų yra vos 5. Visgi pastebėtina, jog ne visų vaikų poreikiai yra vienodi, galimai mokytojo padėjėjo pagalba remiantis PPT išvada teiktina tik prireikus, o kitam vaikui reikalinga nuolatinė pagalba.

Mokyklų nurodomi šie sunkumai dėl mokytojo padėjėjo teikiamos pagalbos, jos apimties ar kokybės, pareigybės įsteigimo:

- Mokytojo padėjėjas nėra priskiriamas pedagoginiams darbuotojams, todėl darbo užmokestis negali būti mokamas iš specialiosios dotacijos „Mokymo lėšos“; tikslinga būtų leisti darbo užmokestį mokėti iš Mokymo lėšų;
- Kyla painiavos dėl pareigybės pavadinimo – „mokytojo padėjėju“ vadinama tiek pareigybė, skirta aplinkos priežiūrai, tiek pareigybė, skirta pagalbai mokiniui. Tikslinga įvesti „mokinio padėjėjo“ pareigybę, nustatyti jai minimalius reikalavimus (pav. mokinio padėjėjo kvalifikacinių valandų skaičių, išsilavinimo kartelę, Specialiosios pedagogikos ir specialiosios psichologijos tobulinimo kursas, pan.).
- Mokytojo padėjėju turėtų dirbti žmogus, turintis pedagoginį išsilavinimą ar bent baigęs (neužtenka, jog išklauses) specialiosios pedagogikos ir psichologijos kursą. Nurodoma, jog pedagogo išsilavinimo neturinčius darbuotojus, mokyklos nukreipia į seminarus bei rekomenduojama tobulinti save savišvietos būdu;
- Neužtikrinamas maksimalus valandų skaičius, sunkumai kyla, kai pagalbos prireikia visiems vienu metu, t.y. ir tiems mokiniams, kuriems mokytojo pagalba skirta visai dienai, ir tiems, kuriems pagalba skirta tik prireikus. Šios problemos sprendžiamos pagal iškilusias situacijas: mokytojo padėjėjos pakeičia viena kita, jei jai priskirtas mokinys serga; kai kuriose situacijose pagalbą suteikia ir socialinis pedagogas; mokytojo padėjėja kai kuriems mokiniams teikia pagalbą po pamokų;
- Sunku suderinti mokytojo padėjėjo darbą, užtikrinant mokytojui pagalbą su elgesio ir emocijų sutrikimą turinčiais mokiniais pertraukų metu.

III. Vaikų ugdymas specialiosiose klasėse

Mažeikių rajono savivaldybės administracija nurodė, jog SUP turintys vaikai ugdomi specialiosiose klasėse, kurios įsteigtos Jievaro pagrindinėje mokykloje (specialioji mokykla, skirta intelekto sutrikimų turintiems mokiniams), Senamiesčio pagrindinėje mokykloje, Šerkšnėnų mokykloje daugiafunkciniame centre.

- Jievaro mokykloje yra 15 specialiųjų (lavinamųjų) klasių, skirtų intelekto sutrikimų turintiems vaikams, arba kompleksinių negalių, kurių derinio dalis yra intelekto sutrikimas, mokosi 110 vaikų.

- Senamiesčio pagrindinėje mokykloje yra 1 klasė, skirta įvairiapusių raidos sutrikimų turintiems mokiniams, joje mokosi 6 vaikai, turintys didelių SUP (pastebėtina, jog pačios gimnazijos teigimu, dar tik planuojama savivaldos dokumentuose įteisinti šią klasę, kaip specialiąją, joje šiuo metu mokosi 6 didelių SUP turintys vaikai).
- Šerkšnėnų mokykloje-daugiafunkciniame centre yra 1 klasė, skirta įvairiapusių raidos sutrikimų turintiems mokiniams, joje mokosi 3 vaikai (2 vaikai, turintys didelių SUP, 1 – turintis vidutinių SUP).

Pasak savivaldybės administracijos, specialiosios klasės pastarosiose – Senamiesčio ir Šerkšnėnų – mokyklose atidarytos 2019-2020 mokslo metais, atsiradus poreikiui ugdyti įvairiapusių raidos sutrikimų turinčius vaikus (pastebėtina, jog pačios mokyklos neįvardija šių klasių, kaip specialiųjų). Pastebėtina, jog Mažeikių lopšelyje-darželyje „Bitutė“ taip pat yra 3 specialiosios klasės, kuriose ugdoma atitinkamai 6, 9, 6 didelių ir labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių vaikai.

Savivaldybės administracijos nurodoma, jog didžiausia problema buvo surasti mokytoją, Senamiesčio mokyklai atranką teko skelbti kelis kartus; savivaldybės administracijos manymu, pedagogai jaučia baimę, nepasitikėjimą savo jėgomis, todėl sunku surasti mokytoją dirbti šiose klasėse.

Savivaldybės administracija nurodo, jog kita didžiausia problema – ugdymo priemonės vaikams, turintiems autizmo spektro sutrikimą, jos yra labai brangios ir įstaigos dėl lėšų stygiaus negali pilnai tenkinti poreikio, aprūpinant vaikus. Specialiosiose klasėse vaikams, turintiems įvairiapusių raidos sutrikimų, problemų nepastebėta.

Savivaldybės administracija nurodė, jog poreikio steigti specialiąsias klases nėra.

Jievaro pagrindinė mokykla nurodė, jog mokykla turi pakankamai specialiųjų mokymo priemonių (tarp jų – skaitmeninių mokymo priemonių) parengtų ar pritaiktų mokiniams, turintiems SUP ugdyti, įgimties ar įgyties sutrikimams kompensuoti, švietimo pagalbai teikti; sukurta mokymo aplinka pritaikyta mokinių specialiesiems ugdymosi poreikiams tenkinti (turi klases, specializuotus kabinetus, dirbtuves, relaksacijos, žaidimų kambarius, poilsio kambarius ir erdves, stadioną (aikštyną), tinkamus mokyklinius baldus, baldus poilsiui, individualiam darbui, kuriais naudojasi mokiniai ugdymo procese); švietimo pagalbos specialistai (tiflopedagogė, logopedai, psichologė, socialinė pedagogė, judesio ir padėties korekcijos pedagogės) turi atskirus kabinetus. Tačiau kaip pagrindinę problemą nurodė pagalbos specialistų krūvius, viršijančius normatyvus – specialistai (socialinis pedagogas, dirbantis 1 etatu, psichologas, dirbantis 0,5 etato) teikia švietimo pagalbą didesniai skaičiui mokinių, išauga jų krūviai ir dėl to nukenčia teikiamos pagalbos kokybė ir kiekybė.

IV. Vaikų ugdymas namuose

Mažeikių rajono savivaldybės pateiktais duomenimis, Mažeikių rajono bendrojo ugdymo mokyklose 2020 – 2021 m. m. namuose mokosi šis skaičius mokinių, turinčių specialiųjų ugdymo(si) poreikių:

Mokinių skaičius	Mokymosi namuose priežastys
1	Dėl sunkaus judesio ir padėties bei mokymosi sutrikimų (negalia)
1	Dėl kompleksinės negalios, labai žymaus intelekto, labai sunkaus judesio ir padėties bei lėtinių sutrikimų
2	Dėl dėmesio, elgesio, prieštaraujančio neklusnumo
Iš viso: 4	

Remiantis gauta informacija, 1 (vienas) Mažeikių rajono Židikių Marijos Pečkauskaitės gimnazijos mokinys mokosi namuose. Pasak gimnazijos, mokymas namuose vyksta nuotoliniu

ugdymo būdu – 50 proc. užsiėmimų vyksta sinchroniniu ir 50 proc. – asinchroniniu būdu. Mokinė su mokytojais bendrauja ZOOM programos pagalba, naudojami Eduka klase, google classroom platforma. Mergaitė nuolat pagal poreikį konsultuojama jai tinkamu laiku ir jokių sunkumų kol kas nepatiria. Mokinės individualus tvarkaraštis suderintas su mokytoja ir jos mama.

Mažeikių „Jievaro“ pagrindinės mokyklos pateiktais duomenimis, mokymas namuose yra skirtas 2 (dviem) šios mokyklos mokiniams. Kiekvienam mokiniui skiriamos 296 val. per metus (8 val. per savaitę). Ugdymas organizuojamas veiklomis. Dirba specialieji pedagogai, ugdymo kokybę užtikrinama. Pagal poreikį teikiama psichologo pagalba.

Mažeikių Sodų pagrindinės mokyklos pateiktais duomenimis, 2 (dviem) įstaigos mokiniams, turintiems SUP, skirtas mokymas namuose.

Mažeikių darželis – mokykla „Kregždutė“ informavo, kad mokymas namuose yra skirtas 1 (vienam) vaikui. Mokiniui nustatyta kompleksinė negalia dėl labai žybaus intelekto, labai sunkaus judesio ir padėties bei lėtinių neurologinių sutrikimų. Logopedas ir specialusis pedagogas veda užsiėmimus 8 kartus per savaitę. Mama džiaugiasi, kad vaikas yra ugdomas, geranoriškai bendradarbiauja.

V. Ugdymas šeimoje

Tyrimo metu negauta duomenų, jog, vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 31¹ straipsnio ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. gegužės 20 d. nutarimo Nr. 504 „Dėl ugdymosi šeimoje įgyvendinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ nuostatomis, Mažeikių rajono savivaldybės ugdymo įstaigų mokiniai (jų tėvai (globėjai, rūpintojai) būtų pasirinkę ugdymąsi šeimoje pagal priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrąsias programas, kaip vieną iš būdų vaiko teisei į mokslą įgyvendinti.

VI. Kvalifikacijos tobulinimo kursai mokytojams

Mažeikių rajono savivaldybės administracijos nuomone, mokytojams vis dar nepakanka specifinių žinių ir mokėjimo dirbti su specialiujų ugdymosi poreikių turinčiais vaikais.

Siekiant pagerinti vaikų, turinčių SUP, ugdymą, užtikrinti, kad mokytojai, dirbantys su specialiujų ugdymosi poreikių turinčiais vaikais, taip pat mokytojų/auklėtojų padėjėjai turėtų pakankamai žinių ir kompetencijų, Mažeikių rajono savivaldybės administracijos užsakymu Mažeikių švietimo centras organizuoja seminarus ir kursus šioms kompetencijoms įgyti ir tobulinti. 2019 ir 2020 m. buvo organizuoti še seminarai, kursai, vykdyta gerosios patirties sklaida:

Nr.	Veiklos
1.	Seminaras „Mokytojų padėjėjų pagalba ugdymo procese“
2	40 val. mokymai „Auklėtojo / mokytojo padėjėjo programa“
3.	Seminaras „Specifiniai mokymosi (skaitymo, rašymo, matematikos) sutrikimai ir jų įveikos būdai pradinėse klasėse“
4.	Seminaras „Švietimo pagalbos specialiujų ugdymosi poreikių turintiems vaikams organizavimo ir įgyvendinimo praktiniai aspektai“
5.	Gerosios patirties renginys „Sėkmingo specialiujų ugdymosi poreikių turinčių vaikų ugdymo patirtys“
6.	Kvalifikaciniai kursai įvairių dalykų mokytojams „Specialiosios pedagogikos ir psichologijos tobulinimo programa“
7.	„Švietimo pagalba netinkamai besielgiantiems mokiniams: Šiaulių miesto švietimo įstaigų tarpinstitucinio bendradarbiavimo modelis“

8.	Seminaras „Įvairiapusių raidos sutrikimų turinčių mokinių ypatumai. Ugdymo(si) strategijos ir įveikos galimybės“
9.	Vaikų, turinčių įvairiapusių raidos sutrikimų, ugdymo ypatumai. Patirties sklaida“
10.	Seminaras „Įvairiapusių raidos sutrikimų turinčių vaikų ugdymosi iššūkiai ir galimybės“
11.	Ilgalaikė kvalifikacijos tobulinimo programa „Vaikų, turinčių autizmo spektro sutrikimų, ugdymas“

Mažeikių rajono savivaldybės nuomone, nepaisant savivaldybės pastangų, reikalinga, kad mokytojams, dirbantiems su specialiujų ugdymosi poreikių turinčiais vaikais, būtų parengtos programos nacionaliniu lygmeniu, o joms vykdyti būtų numatytos lėšos valstybės biudžete.

Remiantis mokyklų pateikta informacija apie tai, kaip švietimo įstaigoje įgyvendinamas reikalavimas mokytojams išklausti specialiosios pedagogikos ir psichologijos kursą pagal Specialiosios pedagogikos ir specialiosios psichologijos kvalifikacijos tobulinimo kursų programą, atsakymai buvo pateikti nevienareikšmiški – vis dar yra mokyklų, kur ne visi mokytojai yra išklause reikiamus kursus, t. y., pavyzdžiui:

- Mažeikių Gabijos gimnazijoje 28 mokytojai yra išklause kursą, o 21 – ne. Priežastis – dėl ribotų lėšų kvalifikacijos tobulinimui visi mokytojai to padaryti iš karto neturi galimybių.

- Mažeikių rajono Viekšnių gimnazijoje specialiosios pedagogikos ir specialiosios psichologijos kursą yra išklause 63 proc. mokytojų. 20 proc. mokytojų yra dalyvavę seminaruose apie SUP mokinių ugdymą, jų raidos ypatumus, tačiau jiems nepakanka valandų skaičiaus, kad būtų įskaitytas kursas. 17 proc. mokytojų nėra išklause kurso, tačiau kiekvienais metais dalis tokių mokytojų yra siunčiami į specialiosios pedagogikos ir specialiosios psichologijos kursus, išlaidas apmokant iš mokytojų kvalifikacijai skirtų lėšų. Mokytojai, išklause kursus, dalijasi su kitais mokytojais mokomąja medžiaga. 2020 / 2021 m. m. II pusmetį numatyta organizuoti seminarą visiems mokytojams apie vaikų, turinčių SUP, ugdymą.

- Mažeikių „Ventos“ progimnazijoje tik 1 mokytojas yra neišklause specialiosios pedagogikos ir specialiosios psichologijos kursų programos, nes neseniai pradėjo dirbti. Kursai klausymas jam yra numatytas artimiausiu metu.

- Mažeikių Pavasario pagrindinėje mokykloje specialiosios pedagogikos ir specialiosios psichologijos kursą yra išklause didžioji dalis mokyklos mokytojų, t. y. iš 56 mokytojų neišklause reikalingų kursų yra 8 asmenys (14 proc.). Priežastys – kvalifikacinės kategorijos gynimo metu tokio reikalavimo nebuvo, be to, didelė kursų kaina.

- Mažeikių Vyturio pradinėje mokykloje sudarytos visos sąlygos išklausti specialiosios pedagogikos ir specialiosios psichologijos kursą pagal Specialiosios pedagogikos ir specialiosios psichologijos kvalifikacijos tobulinimo kursų programą. Kursų programą yra išklause 11 mokytojų ir specialistų, likę – yra išklause studijų metu, tačiau nepakanka valandų ar kreditų. Kursus pedagogai planuoja baigti artimiausiu metu.

- Mažeikių lopšelyje – darželyje „Saulutė“ specialiosios pedagogikos ir specialiosios psichologijos kursą yra išklause pusė įstaigos pedagogų (7 asmenys). Programos kaina gana didelė, todėl iš karto išklausti šių kursų negali visi.

Likusiose Mažeikių rajono švietimo įstaigose visi mokytojai / auklėtojai yra išklause specialiosios pedagogikos ir specialiosios psichologijos kursus pagal Specialiosios pedagogikos ir specialiosios psichologijos kvalifikacijos tobulinimo kursų programą (dalis – studijų metu, kiti – lankydami kursus už kuriuos sumokėjo švietimo įstaiga iš kvalifikacijai skirtų lėšų).

VII. Vaikų popamokinis užimtumas (pailgintos dienos grupės)

Mažeikių rajono savivaldybės administracija nurodė, jog 2020-2021 m.m. iš 16 bendrojo ugdymo mokyklų pailgintos dienos grupės veikia 7 mokyklose, kurias lanko vaikai, ugdomi pagal priešmokyklinio ugdymo programą ir 1-4 klasių mokiniai. Pailgintos dienos grupių paslaugų

poreikis savivaldybėje yra iš dalies tenkinamas. Pagal galimybes, tėvams (globėjams, rūpintojams) pageidaujant, jų vaikai, turintys SUP, gali lankyti pailgintos dienos grupę.

Ugdymo įstaigų apklausa parodė, jog 18-oje ugdymo įstaigų (atmetus ikimokyklinio ugdymo įstaigas, gimnazijas 9-12 klasių mokiniams) pailgintos dienos grupės veikia 10-yje.

Dažniausiai pailgintos dienos grupes lanko 1-4 klasių mokiniai, 2-ose šių mokyklų – tik pirmokai, Jievaro pagrindinėje mokykloje (specialioji mokykla) pailgintos dienos grupių paslauga prieinama visiems vaikams. Dviejose ugdymo įstaigose tokia grupė nebuvo atidaryta dėl mažo norinčių lankyti skaičiaus, dar vienoje – atidaryta tik viena grupė, tačiau nepatenkinti visi prašymai dėl darbuotojo (auklėtojo) nebuvimo. Kai kurios mokyklos nurodė, jog pailgintos dienos grupės nebuvimą kompensuoja tai, jog miestelyje (Viekšniuose) yra dienos centras, kurį lanko dauguma mokyklos mokinių, tame tarpe ir turintys SUP; Šerkšnėnų mokykloje-daugiafunkciniame centre po pamokų taip pat veikia dienos centras.

Iš tyrimo metu gautų duomenų matyti, jog pailgintos dienos grupes lanko ir SUP turintys vaikai, ugdymo įstaigos nenurodė kliūčių, dėl kurių SUP turintys vaikai negalėtų pasinaudoti šia paslauga.

6 ugdymo įstaigos nurodė, jog švietimo pagalba taip pat teikiama ir pailgintos dienos grupių darbo metu, viena ugdymo įstaiga nurodė, jog švietimo pagalba neteikiama dėl specialistų trūkumo.

Sedos Vytauto Mačernio gimnazijos nuomone, vyresnių klasių mokiniai nesirenka pailgintos dienos grupės dėl to, jog Mažeikių rajono savivaldybė nustačiusi tam tikrą mėnesinį mokestį, kurį turi mokėti tėvai už pailgintos dienos grupę lankantį mokinį. Savivaldybės įvestą mokestį taip pat nurodė ir Mažeikių rajono Tirkšlių Juozo Vitkaus-Kazimieraičio pagrindinė mokykla: iki 2020 m. gruodžio veikė pailgintos dienos grupė, tačiau tėvai atsisakė mokėti rajono padidintą sumą už grupę ir jos veiklos buvo sustabdytos.

VIII. Pagrindinės problemos, kylančios ugdant SUP turinčius vaikus bendrosiose mokyklose

Ugdymo įstaigos nurodė šias pagrindines problemas, kylančias ugdant SUP mokinius bendrosiose klasėse (pažymėtina, jog kai kurios nurodytos problemos persipina, pvz., švietimo pagalbos specialistų nebuvimas bei lėšų trūkumas juos pasamdyti):

Problemos, susijusios su personalo trūkumu bei kvalifikacija

- nėra švietimo pagalbos specialistų arba jų etatų (dalių) trūksta:
- psichologo (Mažeikių Gabijos gimnazija, Mažeikių „Ventos“ progimnazija, Mažeikių „Vyturio“ pradinė mokykla, Mažeikių lopšelis – darželis „Linelis“, „Pasaka“ ir „Saulutė“);
- logopedo (Mažeikių Gabijos gimnazija, Mažeikių „Žiburėlio“ pradinė mokykla);
- specialiojo pedagogo (Mažeikių Gabijos gimnazija, Mažeikių Merkelio Račkausko gimnazija, Mažeikių r. Užlieknės pagrindinė mokykla, Mažeikių lopšelis – darželis „Berželis“, „Pasaka“ Mažeikių r. Sedos lopšelis – darželis, Mažeikių „Žiburėlio“ pradinė mokykla, Mažeikių „Vyturio“ pradinė mokykla);
- socialinio pedagogo (Mažeikių lopšelis – darželis „Saulutė“, Mažeikių Sodų pagrindinė mokykla);
- mokinio padėjėjo (Mažeikių Kalnėnų progimnazija, Mažeikių lopšelis – darželis „Berželis“, „Linelis“, „Saulutė“, „Bitutė“, Mažeikių „Žiburėlio“ pradinė mokykla, Mažeikių Sodų pagrindinė mokykla);
- specialistams trūksta praktinių žinių ir įgūdžių dirbant su SUP mokiniais, pvz., turinčiais Aspergerio sindromą (Mažeikių Gabijos gimnazija);

- dalis pedagogų nepasitiki savo gebėjimais imtis atsakomybės pritaikyti ar parengti vaikui individualią programą, rasti tinkamų bendravimo su tokiu vaiku būdų ir mokymo metodų.

Problemos, susijusios su lėšų trūkumu:

- lėšų darbo užmokesčiui trūkumas, dėl ko mokykla nepajėgi visiems mokiniams, kuriems PPT rekomenduoja, skirti mokytojo padėjėjus (Mažeikių r. Vieکشنیų gimnazija, Mažeikių Kalnėnų progimnazija);
- lėšų ugdymo priemonėms įsigyti trūkumas, nepakankamas finansavimas – dėl to specialistų darbo kabinetai aprūpinti tik minimaliomis darbo su vaiku priemonėmis, nėra finansinių galimybių pirkti specialiąsias, išmanias ar šiuolaikiškas mokymo priemones (Mažeikių r. Vieکشنیų gimnazija, Mažeikių Kalnėnų progimnazija bei Mažeikių Pavasario pagrindinė mokykla);
- lėšų trūkumas profesinei kompetencijai tobulinti nepedagoginiam personalui – mokytojo padėjėjams (Mažeikių lopšelis – darželis „Žilvitis“).

Problemos, susijusios su specialistų krūviu:

- švietimo pagalbos specialistams skirtas mokinių skaičius per didelis kontaktinių darbo valandų atžvilgiu; dėl to kyla pagrindas abejoti kokybiška pagalba (Mažeikių „Ventos“ progimnazija, Mažeikių Pavasario pagrindinė mokykla, Mažeikių K. Jagmino pradinė mokykla, Mažeikių „Vyturio“ pradinė mokykla ir Mažeikių „Žiburėlio“ pradinė mokykla);
- sudarant pogrupius ar grupes pagal amžių, sutrikimą, tvarkaraštį (formalus ir neformalaus ugdymo) nepavyksta suteikti maksimalią pagalbą pagal PPT rekomendacijas, nelieka laiko individualioms konsultacijoms, pratyboms (Mažeikių „Ventos“ progimnazija);
- dažnai fiziškai trūksta laiko ir dėmesio SUP turinčiam vaikui (Mažeikių r. Sedos V. Mačernio gimnazija);
- dokumentacijos pildymas užima daug laiko: 3 ir 5 priedo pildymas siunčiant mokinius rekonsultacijai PPT užima labai daug laiko, rekonsultacijai pilnai užtektų 3 priedo (Mažeikių „Ventos“ progimnazija, Mažeikių lopšelis – darželis „Liepaitė“);
- naujų mokinių pirminis gebėjimų vertinimas mokykloje atliekamas kitų SUP mokinių užsiėmimų laiku (Mažeikių „Ventos“ progimnazija);
- sudėtinga išskirstyti 5 nekontaktines valandas tėvų, pedagogų konsultavimui, dokumentacijai, savišvietai, mokinių įtraukimui į neformalią veiklą, pasiruošimui užsiėmimams (Mažeikių „Ventos“ progimnazija).

Priemonių SUP turinčių vaikų ugdymui trūkumas

- mokymo priemonių, vadovėlių, pratybų stoka, priemonių, skirtų aplinkos pritaikymui stoka, mokytojais priemonės kartais gaminasi patys; trūksta SUP turintiems mokiniams pritaikytų vadovėlių, pritaikytos skaitmeninės mokomosios medžiagos; mokymo platformos (EDUKA, EMA) visiškai nepritaikytos SUP turintiems mokiniams; trūksta priemonių mokiniams, turintiems elgesio ir emocijų, sensorinės integracijos ar raidos sutrikimų, socialinės adaptacijos sunkumų (multisensoriniai kambariai, pasunkintos priemonės), ikimokyklinio amžiaus vaikams, turintiems autizmo spektro sutrikimų (Mažeikių r. Sedos V. Mačernio gimnazija, Mažeikių r. Židikų M. Pečkauskaitės gimnazija, Mažeikių Kalnėnų progimnazija, Mažeikių Pavasario pagrindinė mokykla, Mažeikių K. Jagmino pradinė mokykla, Mažeikių „Vyturio“ pradinė mokykla, Mažeikių lopšelis – darželis „Buratinas“, „Eglutė“, „Saulutė“, „Žilvitis“ ir Mažeikių r. Sedos lopšelis – darželis).

Aplinkos nepritaikymas SUP turintiems vaikams ugdyti (plačiau – X skyriuje)

- aplinka nėra pritaikyta SUP turintiems mokiniams (judėjimo negalią turintiems, silpnaregiams, įvairiapusių raidos sutrikimą turintiems mokiniams) (Mažeikių K. Jagmino pradinė mokykla ir Mažeikių lopšelis – darželis „Delfinas“);
- patalpų, erdvių trūkumas (Mažeikių lopšelis – darželis „Delfinas“ ir „Buratinas“).

Bendradarbiavimo su tėvais sunkumai (plačiau - IX skyriuje)

- tėvų bendradarbiavimo trūkumas (arba nepakankamas bendradarbiavimas): ugdymo įstaigų atsakymuose nurodoma, jog tėvai neskaito pranešimų, vengia atvykimo į mokyklą, neretai nesutinka su siūlymais atlikti gebėjimų vertinimą PPT ir su pagalbos teikimo planu, nesutinka pripažinti vaikų sunkumus, trūksta tėvų noro, iniciatyvos bendrauti ir bendradarbiauti, vangiai dalyvauja švietėjiškoje veikloje; nenori pristatyti pažymų apie SUP nustatymą vaikui, ypač pereinant iš vienos mokyklos į kitą, dėl to mokiniai laiku negauna specialiosios pedagoginės pagalbos; tėvai, ypač elgesio ir emocijų sutrikimų turinčių vaikų, neprisiima atsakomybės už vaiką (nesinaudoja pasiūlytomis rekomendacijomis, nevykdo kartu su daryto pagalbos plano); tėvai kartais neteisingai galvoja, kad logopedas ištaisys kalbos ar kalbėjimo sutrikimą be jų pagalbos.

Kitos problemos

- organizaciniai sunkumai: valandos, paskirtos mokinių konsultacijoms, dubliuojasi su nenumatytos, skubios pagalbos atvejais (Mažeikių „Ventos“ progimnazija);

Tik nedidelė dalis ugdymo įstaigų informavo, kaip įstaigų administracija sprendžia kylančias problemas, ugdant SUP turinčius vaikus. Paminėtinos vienos jų:

- specialistų trūkumo problema sprendžiama kasmet didinant pareigybių skaičių (Mažeikių lopšelis – darželis „Buratinas“);
- didelis logopedo pratybų skaičius sprendžiamas trumpinant individualių užsiėmimų trukmę, organizuojant grupinius užsiėmimus, tačiau pastebima, kad problema paaštrėjo pandemijos laikotarpiu, kuomet nėra galimybės organizuoti grupinių užsiėmimų (Mažeikių lopšelis – darželis „Buratinas“);
- patalpų problema sprendžiama tarnybines personalo patalpas pritaikant konsultavimo ir pratybų patalpoms, pvz., dalis skalbyklos patalpų pritaikyta grupinėms psichologo konsultacijoms, relaksaciniams užsiėmimams, personalo persirengimo kambarys pritaikytas psichologo kabinetui (Mažeikių lopšelis – darželis „Buratinas“);
- priemonių trūkumo problema sprendžiama kiekvienais metais į pirkimo planus įtraukiant SUP ugdymosi priemones, tačiau inovatyvioms, profesionalioms priemonėms lėšų nepakanka; profesionalios priemonės keičiamos pritaikant plataus vartojimo priemones (Mažeikių lopšelis – darželis „Buratinas“);
- bendradarbiavimo su tėvais problema sprendžiama individualiais pokalbiais, kviečiant į VGK posėdžius, susitikimus, kuriuose stengiamasi išsamiau paaiškinti problemą ir galimos jos sprendimo būdus (Mažeikių lopšelis – darželis „Buratinas“); Mažeikių r. Tiršklių darželis „Giliukas“).

Pažymėtina, jog *savivaldybės administracija* įvardija tas pačias problemas, kurias nurodė ugdymo įstaigos:

- sunkumai įsteigiant pagalbos specialistų pareigybes (nurodoma, jog dėl lėšų stygiaus savivaldybė negali pilnai tenkinti pagalbos specialistų poreikio) švietimo įstaigose, bei sunkumai rasti specialistus (ypatingai sunku rasti psichologus, jauni specialistai nenori važiuoti dirbti į rajono mokyklas); dėl mažo atlygio sunku įdarbinti mokytojų padėjėjus.

- nepakankama pedagogų ir kitų darbuotojų kompetencija – nepakanka specifinių žinių ir mokėjimo dirbti su SUP turinčiais vaikais; mokytojų padėjėjams nepakanka specifinių žinių ir įgūdžių, dirbant su SUP turinčiais mokiniais
- didėjantis mokytojų bei pagalbos specialistų krūvis, dėl ko sudėtinga suteikti vaikams kokybišką pagalbą – kadangi didėja mokinių, turinčių SUP, skaičius bendrojo ugdymo klasėse, sudėtingėja jų sutrikimai;
- tėvų nebendradarbiavimas arba netinkamas požiūris – nenori pristatyti mokyklai dokumentų apie SUP nustatymą vaikui (ypač pereinant vaikui iš vienos mokyklos į kitą), nenoriai sutinka, kad būtų įvertinti galimi vaikų sunkumai PPT, tėvai mano, kad tik mokykla turi spręsti išskylančias problemas, nenori prisiimti atsakomybės už vaiką (nesinaudoja specialistų teikiamomis rekomendacijomis).

IX. Bendradarbiavimo su tėvais užtikrinimas

Mažeikių rajono savivaldybės administracijos teigimu, kyla įvairių problemų rajono mokykloms ugdant specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius vaikus, ir nors pagrindiniai sunkumai kyla dėl švietimo pagalbos specialistų trūkumo, visgi mokyklų bendradarbiavimas su vaikų, turinčių SUP, tėvais taip pat dažnai būna sutrikęs. Sunkumų kyla, pavyzdžiui, dėl kai kurių tėvų požiūrio, jog tik mokykla turi spręsti kylančias problemas, nenori prisiimti atsakomybės už vaiką (pavyzdžiui, neįgyvendina specialistų teikiamų rekomendacijų ir pan.), pasitaiko atveju, kai tėvai vengia pristatyti mokyklai dokumentų apie vaikus nustatytus specialiuosius ugdymo(si) poreikius (ypač pereinant iš vienos mokyklos į kitą), dėl ko vaikas laiku negauna jam reikalingos specialistų pagalbos, galiausiai dalis tėvų nesutinka ar nenoriai sutinka, kad Pedagoginėje psichologinėje tarnyboje būtų įvertinti galimi jų vaiko ugdymosi sunkumai.

Apie tai, jog bendradarbiavimas su tėvais ne visada būna sklandus informavo ir ne viena mokykla, atsakydama į vaiko teisių apsaugos kontrolierės rašte keltus klausimus. Mokyklos pateikė šiuos nepakankamo bendradarbiavimo, atsainaus požiūrio į vaikui kylančias problemas pavyzdžius:

- Mažeikių rajono Sedos Vytauto Mačernio gimnazija – tėvai sunkiai išitraukia į vaikų ugdymą, mažai domisi, kaip sekais jų vaikams. Pagrindinė problema – problemos nepripažinimas, išankstinės neigiamos nuostatos, tėvams skirtų kvietimų bendradarbiauti ignoravimas, tėvų užimtumas.

Su mokinių tėvais bendraujama individualiai, informacija teikiama TAMO dienyne, tėvai kviečiami į Vaiko gerovės komisijos posėdžius. Gimnazijoje organizuojami mokymai tėvams, kuriuos veda gimnazijos psichologas, socialinis pedagogas, kviestiniai lektorai.

- Mažeikių Ventos progimnazija – tėvai ne visada skaito jiems rašomą informaciją. Bendradarbiavimą apsunkina skirtingi tėvų ir pedagogų lūkesčiai, bendrai priimtų taisyklių nesilaikymas iš mokinių ir jų tėvų pusės, perdėta vaiko globa, neišlavinti tėvų ir jų vaikų socialiniai įgūdžiai.

- Mažeikių „Jievaro“ pagrindinė mokykla – dažnai sulaukiama tėvų priekaištų, kad pagalbos (ypač logopedo) yra skiriama per mažai (mokykla, skirdama logopedo pagalbą, vadovaujasi PPT išvadomis ir BUP).

- Mažeikių Pavasario pagrindinė mokykla – PPT ir kitų institucijų išvadų slėpimas (tėvai ne visada pateikia informaciją apie mokiniui būtinos pagalbos reikalingumą, nepateikia išvadų); nemažai pastangų reikalauja susitarti ir įtikinti tėvus apie kreipimosi į PPT ar kitas įstaigas būtinybę, kad būtų įvertinti vaiko ugdymosi sunkumai; darbo su SUP vaikais tęstinumas – tėvai per mažai išitraukia (ar visai neįsitraukia) į aktyvų vaikų ugdymo procesą: režimo, taisyklių, susitarimų laikymasis, pagalba darant namų darbus ar papildomas užduotis; sunku gauti grįžtamąjį ryšį, kad specialistai galėtų įvertinti pažangą, formuoti naujus uždavinius; Atvejai analizuojami individualiai, sudaromi pagalbos planai, konstruktyvaus dialogo pagalba sulaukiama bendradarbiavimo iš tėvų.

- Mažeikių Sodų pagrindinė mokykla – pasitaiko atveju, kada patys mokiniai nenori lankyti švietimo pagalbos specialistų konsultacijų, ir jų tėvai tam pritaria. Tokiu atveju klasių vadovai kalbasi su pačiais vaikais ir jų tėvais. Su tėvais dėl pagalbos reikalingumo ir svarbos kalbasi ir patys specialistai. Nepasikeitus situacijai, kviečiamas Vaiko gerovės komisijos posėdis ir sprendžiama problema. Visgi tokių situacijų nedaug.

- Mažeikių rajono Užlieknės pagrindinė mokykla – tėvų pertekliniai reikalavimai, vengimas įsitraukti į ugdymą(si).

- Mažeikių Senamiesčio pagrindinė mokykla – Pedagogų bendradarbiavimo algoritmų laikomasi. Papildomi klausimai kartais kyla dėl tėvų nesutikimo vertinti vaiko galias ir sunkumus, atsisakymo nustatyti ugdymosi sunkumų priežastis. Problemos sprendžiamos Vaiko gerovės komisijos posėdžiuose, tėvams sudaromos sąlygos dalyvauti ir stebėti vaiką pamokose, užsiėmimuose tėvų dienų metu, susipažinti su specialistais ir jų veikla.

- Mažeikių rajono Tirkšlių Juozo Vitkaus – Kazimieraičio pagrindinė mokykla – nors tėvai noriai bendradarbiauja, atvyksta pas specialistus, dalyvauja ruošiant vaikams programas, aptaria pažangą su mokytojais, tačiau norėtųsi, kad tėvai tęstų su vaikais mokykloje pradėtas veiklas, ypač logopedo ir specialiojo pedagogo pratybas, kad būtų padaryta pažanga.

- Mažeikių Kazimiero Jagmino pradinė mokykla – ne visi tėvai nori bendradarbiauti, neįvertina savo vaiko gebėjimų ir kelia per didelius lūkesčius.

- Mažeikių „Žiburėlio“ pradinė mokykla – tėvai nori gauti visas rekomenduojamas paslaugas mokykloje čia ir dabar; mokinių, turinčių elgesio ir emocijų sutrikimų, tėvai palieka mokyklai spręsti problemas, su jomis tvarkytis, jie neprisiima atsakomybės už vaiką (pvz., nesinaudoja pasiūlytomis rekomendacijomis, nevykdo kartu sudaryto pagalbos plano ir pan.).

- Mažeikių darželis – mokykla „Kregždutė – dažnai tėvai, neturintys pakankamai socialinių įgūdžių, aplaidžiai žiūri į vaiko ugdymosi pasiekimus, neskatina vaikų geriau mokytis, todėl visas krūvis tenka mokytojams ir mokytojo padėjėjui.

- Mažeikių rajono Auksūdžio mokykla – daugiafunkcinis centras - ne visi tėvai nori pripažinti vaiko sunkumų.

- Mažeikių lopšelis – darželis „Berželis“ – sunku įtikinti tėvus, kad vaikui yra reikalinga švietimo pagalba.

- Mažeikių lopšelis – darželis „Buratinas“ – tėvai vangiai įsitraukia į ugdomąjį procesą, nenoriai susitinka su švietimo pagalbos specialistais, vengia atlikti namų užduotis. Tėvai stengiasi išvengti PPT vertinimo, nes bijo neigiamos aplinkinių reakcijos, turi mažai informacijos apie PPT paskirtį, bijo, kad išvados bus įrašytos vaiko istorijoje, kas gali turėti įtakos tolesnei sėkmingai socializacijai. Siekiant didesnio tėvų įsitraukimo, jie kviečiami į Vaiko gerovės komisijos posėdžius, individualiems pokalbiams su direktoriumi ir direktoriaus pavaduotoju ugdymui. Specialistai dalijasi vaiko pasiekimais individualiose internetinėse platformose.

- Mažeikių lopšelis – darželis „Delfinas“ – kartais tėvai nenori pripažinti vaikų specialiųjų ugdymosi poreikių.

- Mažeikių lopšelis – darželis „Eglutė“ – kai kurių tėvų nenoras bendradarbiauti, sunkumų neigimas, rekomendacijų ir susitarimų su specialistais nesilaikymas. Jei tėvai neįtraukiami į bendradarbiavimą, specialistai su vaikais dirba individualiai, bendradarbiaudami tarpusavyje. Be tėvų įsitraukimo sunku pasiekti iškeltų tikslų.

- Mažeikių lopšelis – darželis „Linėlis“ – beveik visų vaikų, kuriems nustatyti SUP, tėvai vengia bendravimo ir bendradarbiavimo su įstaigos švietimo pagalbos specialistais. Pagalbos teikimas vaikui ir šeimai, nesant tėvų suinteresuotumui, yra komplikotas. Švietimo pagalbos specialistai teikia tėvams metodinę medžiagą apie vaikų, turinčių SUP, ugdymą(si), konsultuoja patys inicijuodami susitikimus.

- Mažeikių lopšelis – darželis „Pasaka“ – ne visos šeimos lengvai priima paramą ir pagalbą.

- Mažeikių lopšelis – darželis „Saulutė“ – ne visi tėvai noriai pripažįsta, kad vaikams yra nustatyti specialieji ugdymosi poreikiai. Dažnai ne vieną kartą tenka kviestis pokalbiams, aptarti, kokią pagalbą vaikams darželis galėtų teikti, kaip bus siekiama rezultato ir pan.

- Mažeikių rajono Sedos darželis – tėvai mažai įsitraukia į vaikų ugdymą, mažai domisi, kaip sekasi jų vaikams. Pagalbos specialistai ir mokytojai su tėvais stengiasi bendrauti inicijuodami individualius pokalbius, komunikuodami žinutėmis darželio elektroniniame dienyne. Yra dalis tėvų, kurie itin vangiai įsitraukia į SUP vaikų ugdymą(si), pastebimas, kad dažniausiai tai būna tėvai, turintys žemesnį išsilavinimą. Tik nedidelė dalis tėvų patys rodo suinteresuotumą vaiko pasiekimais, vaiko ugdymosi rezultatais ir eiga.

- Tirkšlių darželis „Giliukas“ – nepakankamas tėvų dėmesys vaikų problemoms, jų ignoravimas, neturėjimas laiko, manymas, kad tai įstaigos pareiga, o ne abipusis bendradarbiavimas.

- Mažeikių r. Vieکشnių lopšelis – darželis „Liepaitė“ – daugelis tėvų nelinkę bendradarbiauti, todėl yra skatinami įsitraukti į vaiko ugdymąją veiklą.

Visgi paminėtini ir atskirų mokyklų aprašyti *gerosios praktikos*, sklandaus mokyklos ir vaiko tėvų (globėjų, rūpintojų) bendravimo ir bendradarbiavimo pavyzdžiai:

- Mažeikių rajono Vieکشnių gimnazija – gimnazijos bendruomenė palaiko šiltus ir draugiškus santykius. Sudėtingų konfliktinių situacijų su SUP mokinių tėvais nėra buvę. Tėvai noriai kontaktuoja, kartu su gimnazijos specialistais sprendžia problemas. Nuotolinio ugdymo metu pagalbos mokiniui specialistai palaiko nuolatinį ryšį su mokiniais ir jų tėvais, padeda aprūpinant mokinius IT įrenginiais, jungiasi į konsultacijas.

- Mažeikių Merklio Račkausko gimnazija – tėvai labai noriai ir aktyviai bendrauja ir bendradarbiauja su dalykų mokytojais, klasių kuratoriais, pagalbos specialistais ir, esant poreikiui, su mokyklos administracija

- Mažeikių Gabijos gimnazijoje, Mažeikių rajono Židikių Marijos Pečkauskaitės gimnazijoje, Mažeikių Kalnėnų progimnazijoje, Mažeikių r. Žemalės pradinėje mokykloje, Mažeikių Vyturio pradinėje mokykloje, Mažeikių lopšelyje – darželyje „Bitutė“ ir Mažeikių lopšelyje – darželyje „Gintarėlis“ taip pat tėvai geranoriškai bendradarbiauja su pedagogais ir administracija, nekyla sunkumų efektyviai sprendžiant iškilusius klausimus.

- Mažeikių „Jievaro“ pagrindinės mokyklos ir Mažeikių lopšelio – darželio „Žilvitis“ teigimu, bendraujant su tėvais didelių sunkumų taip pat nekyla, o nedideli nesusipratimai greitai išsprendžiami tariantis, ieškant bendrų sutarimų ir kompromisų.

X. Ugdymo įstaigų pritaikymas

Mažeikių rajone veikia 20 bendrojo ugdymo mokyklų. 7 (35 proc.) bendrojo ugdymo mokyklose: Gabijos gimnazijoje, Židikių Marijos Pečkauskaitės gimnazijoje, Kalnėnų progimnazijoje, Senamiesčio pagrindinėje ir „Jievaro“ (mokykla, skirta intelekto sutrikimų turintiems mokiniams) pagrindinėse mokyklose yra įrengtas įvažiavimas į įstaigą, liftas arba keltuvas, tualetai, o Auksūdžio ir Šerkšnėnų mokyklose-daugiafunkciniuose centruose (pastatai yra vieno aukšto) yra įrengtas įvažiavimas į įstaigą ir tualetai.

Iš dalies aplinka pritaikyta 7 (35 proc.) mokyklose: Vieکشnių gimnazijoje ir Sedos Vytauto Mačernio gimnazijose, Tikšlių Juozo Vitkaus-Kazimieraičio pagrindinėje mokykloje, Kazimiero Jagmino, „Vyturio“, „Žiburėlio“ ir Žemalės pradinėse mokyklose.

6 (30 proc.) rajono bendrojo ugdymo įstaigose: Merklio Račkausko gimnazijoje, „Ventos“ progimnazijoje, Pavasario, Sodų, Užlieknės pagrindinėse mokyklose ir darželyje-mokykloje „Kregždutė“ aplinka nėra pritaikyta mokiniams su fizine negalia.

Iš 13 rajono ikimokyklinio ugdymo įstaigų aplinka pritaikyta lopšelyje-darželyje „Bitutė“ (7,7 proc.). Lopšelyje-darželyje „Liepaitė“ (7,7 proc.) aplinka pritaikyta iš dalies. 11 (84,6 proc.) ikimokyklinio ugdymo įstaigų aplinka nepritaikyta.

Savivaldybės administracija nurodė, jog vadovaudamasi Memorandumu¹ „Dėl švietimo ir sveikatos priežiūros įstaigų prieinamumo“, nėra numačiusi, kuri mokykla bus pritaikyta negalia turintiems žmonėms.

XI. Numatytos priemonės, siekiant gerinti vaikų, turinčių SUP, integraciją

Tyrimo metu tiek savivaldybės administracijos, tiek PPT bei ugdymo įstaigų buvo teiraujamosi, kokios priemonės numatytos 2020 – 2021 m. m., siekiant gerinti vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, integraciją į bendrąsias klases, užtikrinti geresnį švietimo pagalbos prieinamumą ir jos kokybę, viešinti apie įtrauktį švietime, bei kokių priemonių iniciavimas leistų užtikrinti geresnę spec. poreikių vaikų integraciją bei kartu su jais besimokančių vaikų savijautą ir geresnį šių vaikų pažinimą, priėmimą į klasę.

26 iš 33 ugdymo įstaigų nurodė, kokie konkrečiai uždaviniai išsikelti, siekiant numatyto tikslo.

Ugdymo įstaigos nurodė, jog, siekiant gerinti vaikų, turinčių SUP, integraciją, 2020-2021 m.m. yra numatyti uždaviniai / priemonės, susiję su :

- Glaudaus bendradarbiavimo, komandinio darbo tarp įvairių dalykų mokytojų, pagalbos specialistų, gimnazijos administracijos skatinimu: pvz, skirti psichologę SUP turinčių mokinių švietimo pagalbos plano įgyvendinimo koordinatorę gimnazijoje (Mažeikių M. Račkausko gimnazija, Mažeikių „Ventos“ progimnazija, Mažeikių lopšelis – darželis „Linelis“ „Pasaka“, Mažeikių rajono Sedos darželis bei Mažeikių r. Tirkšlių darželis „Giliukas“);
- SUP turinčių mokinių, jų tėvų, mokytojų, pagalbos specialistų bendradarbiavimo skatinimu, (Mažeikių M. Račkausko gimnazija, Mažeikių r. Sedos V. Mačernio gimnazija, Mažeikių r. Viešnių gimnazija, Mažeikių „Ventos“ progimnazija, Mažeikių lopšelis – darželis „Berželis“);
- Mokytojų kompetencijų, ugdant SUP turinčius mokinius, tobulinimu, pasirengti dirbti su mokinių įvairove (Mažeikių M. Račkausko gimnazija, Mažeikių r. Viešnių gimnazija, Mažeikių „Ventos“ progimnazija, Mažeikių Pavasario pagrindinė mokykla, Mažeikių Senamiesčio pagrindinė mokykla, Mažeikių darželis – mokykla „Kregždutė“, Mažeikių lopšelis – darželis „Saulutė“ ir „Žilvitis“);
- Siekiu kiekvieno besimokančio pažangos, naudojant įvairius mokymo(si) metodus, vertinimo būdus, stebėjimą, individualizuojant ir diferencijuojant ugdymo turinį, pagalbos teikimu, įtraukimu dalyvauti įvairiuose renginiuose, integravimosi ir adaptavimosi stebėjimu, mikroklimate tyrimu (Mažeikių M. Račkausko gimnazija, Mažeikių r. Viešnių gimnazija, Mažeikių r. Židikų M. Pečkauskaitės gimnazija, Mažeikių Kalnėnų progimnazija, Mažeikių Sodų pagrindinė mokykla, Mažeikių Senamiesčio pagrindinė mokykla, Mažeikių „Vyturio“ pradinė mokykla, Mažeikių „Žiburėlio“ pradinė mokykla, Mažeikių r. Žemalės pradinė mokykla, Mažeikių lopšelis – darželis „Berželis“, „Eglutė“ ir „Linelis“);
- Neformalaus ugdymo plėtojimu, kaip pvz., skatinimu dalyvauti renginiuose, konkursuose, pamokų ruošos grupės veikloje, kitose neformalaus fizinio, meninio ugdymo veiklose, planuojama atidaryti pailgintos dienos grupę (Mažeikių „Ventos“ progimnazija, Mažeikių r. Židikų M. Pečkauskaitės gimnazija, Mažeikių Kalnėnų progimnazija, Mažeikių r.

¹ 2020 m. sausio 28 d. Lietuvos savivaldybių asociacijos, sveikatos apsaugos ministro, švietimo, mokslo ir sporto ministro, Lietuvos negalios organizacijų forumo pasirašyta memorandumas „Dėl švietimo ir sveikatos priežiūros įstaigų prieinamumo“. Šiuo memorandumu siekiama užtikrinti, kad 2020-aisiais ir kiekvienais kitais metais Lietuvos savivaldybės kartu su minėtomis ministerijomis sutelktų pastangas ir įsipareigotų pritaikyti žmonėms su negalia bent po vieną bendrojo ugdymo mokyklą ir po vieną sveikatos priežiūros paslaugų įstaigą. Pritaikymas apimtų tokius dalykus kaip pateikimas į objektą, prieinama aplinka patalpose, specialistų paslaugos, specialios ugdymo priemonės ir kita.

- Tirkšlių J. Vitkaus – Kazimieraičio pagrindinė mokykla ir Mažeikių darželis – mokykla „Kregždutė“);
- Saugios aplinkos kūrimu, ypatingą dėmesį skiriant bendravimo kultūrai (Mažeikių Senamiesčio pagrindinė mokykla, Mažeikių r. Sedos V. Mačernio gimnazija);
  - Tėvų švietimu ir įtraukimu į ugdymo procesą: numatytos paskaitos, bendros ir individualios konsultacijos tėvams, skiriant didesnę dėmesį SUP, elgesio problemų turinčių mokinių tėvams, atvirų durų dienos bei tėvų dalyvavimas renginiuose (Mažeikių r. Sedos V. Mačernio gimnazija, Mažeikių r. Viekšnių gimnazija, Mažeikių r. Užlieknės pagrindinė mokykla, Mažeikių lopšelis – darželis „Buratinas“ ir Mažeikių r. Tirkšlių darželis „Giliukas“);
  - Pagalbos specialistų etatų kūrimu – numatyta teikti racionalius prašymus Mažeikių rajono savivaldybei dėl papildomų švietimo pagalbos specialistų, mokytojo padėjėjų etatų, kurti etatus naudojantis kitomis finansavimo priemonėmis, pvz., dalyvaujant ES fondų investicijų veiksmų programoje (Mažeikių Sodų pagrindinė mokykla, Mažeikių Pavasario pagrindinė mokykla, Mažeikių r. Tirkšlių J. Vitkaus – Kazimieraičio pagrindinė mokykla, Mažeikių darželis - mokykla „Kregždutė“, Mažeikių lopšelis – darželis „Buratinas“ ir „Giliukas“);
  - Mokymosi bazės ir edukacinės aplinkos mokymui(si) pritaikymu, modernizavimu ir puoselėjimu, lėšų šioms priemonėms įsigyti didinimu: pvz., numatyta atnaujinti IKT bazę, sporto aikštyną, įsigyti priemonių specialistų ir mokytojų darbui su SUP mokiniais, vaikų lavinimo priemonių, įrengti nusiramino kampelį (Mažeikių r. Sedos V. Mačernio gimnazija, Mažeikių r. Viekšnių gimnazija, Mažeikių „Ventos“ progimnazija, Mažeikių r. Pavasario pagrindinė mokykla, Mažeikių rajono Užlieknės pagrindinė mokykla, Mažeikių rajono Tirkšlių J. Vitkaus – Kazimieraičio pagrindinė mokykla, Mažeikių K. Jagmino pradinė mokykla, Mažeikių lopšelis – darželis „Delfinas“, „Saulutė“, Tirkšlių darželis „Giliukas“).

Mažeikių rajono savivaldybės administracija informavo, jog siekiant gerinti vaikų, turinčių SUP, integraciją į bendrojo ugdymo klases 2020-2021 m.m., numatoma didinti pagalbos specialistų pareigybių skaičių bendrojo ugdymo mokyklose ir ikimokyklinio ugdymo įstaigose; pagal galimybes pritaikyti ugdomąją aplinką įstaigose bei skirti lėšų ugdymo priemonėms įsigyti. Savivaldybės administracijos nuomone, didelis pokytis SUP turinčių vaikų ugdyme įvyktų, jeigu visose ugdymo mokyklose dirbtų pilnos sudėties pagalbos specialistų komandos: 2019-2020 m.m. pagalbos specialistų komandos dirbo 40 proc. rajono bendrojo ugdymo mokyklų, lyginant su 2018-2019 m.m. šių paslaugų kokybė padidėjo 6,7 proc., įtakos šiam procesui turėjo ir Mažeikių rajono švietimo įstaigų tinklo pertvarka.

Siekiant užtikrinti kokybiškesnę specialiųjų ugdymosi poreikių ugdymą, savivaldybės administracijos manymu, reikia:

- Didinti lėšas švietimo pagalbai finansuoti iš specialiosios tikslinės dotacijos;
- Mokytojams, dirbantiems su SUP turinčiais vaikais, reikalingos kvalifikacinės programos, parengtos nacionaliniu lygmeniu ir šioms programoms vykdyti turėtų būti numatytos lėšos valstybės biudžete;
- Ruošti daugiau pagalbos specialistų;
- Mažinti mokinių skaičių klasėse, ypač dalykinėje sistemoje;
- Turėtų būti mažesnis mokinių skaičius įstaigoje, steigiant pagalbos specialistų pareigybę; specialistų nuomone, mokiniams reikia daugiau individualių konsultacijų, jų pageidauja ir tėvai.
- Kad mokykloje gerai jaustųsi tiek SUP turintys vaikai tiek su jais besimokantys, reikia keisti visuomenės požiūrį, vykdyti aktyvesnę visos visuomenės švietimą, galėtų padėti pozityvios valstybinės televizijos laidos;

- Tėvai, kurie augina ypatingus vaikus, turi daug baimių, droviasi pasidalinti savo problemomis ir rūpesčiais, todėl jiems reikėtų padėti spręsti visas iškilusias problemas, teikti pagalbą; savivaldybėse tam tikslui turėtų būti steigiami psichologų etatai (glai būti steigiami prie PPT arba savivaldybės numatytose institucijose);
- Mokyklose atsiųgti į vertybinių nuostatų ugdymą vaikuose.

Mažeikių PPT nuomone, siekiant gerinti vaikų, turinčių SUP, integraciją ir užtikrinti geresnį švietimo pagalbos prieinamumą bei kokybę:

- Tikslinga didinti pagalbos mokiniui specialistų skaičių;
- Mažinti mokinių, tenkančių vienam specialistui, skaičių;
- Būtina sąlyga, kad kiekvienoje mokykloje dirbtų švietimo pagalbos specialistų komanda (psichologas, specialusis pedagogas, logopedas, socialinis pedagogas);
- Steigti psichologų etatus, sprendžiant atvejo vadybos klientų problemas.

Iš to, kas nurodyta pažymos I – XI skyriuose, **darytinos šios išvados:**

1. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus veiklos tikslas – gerinti vaiko teisinę apsaugą, ginti vaiko teises ir jo teisėtus interesus, užtikrinti tarptautinės ir nacionalinės teisės aktuose nustatytą vaiko teisių ir jo teisėtų interesų įgyvendinimą, atlikti vaiko teisių užtikrinimo ir apsaugos priežiūrą bei kontrolę Lietuvoje.

Remiantis įstatymų leidėjo suteikta kompetencija, vaiko teisių apsaugos kontrolierius kontroliuoja kaip įgyvendinamos teisės aktų, reglamentuojančių vaiko teisių ir jo teisėtų interesų apsaugą Lietuvoje nuostatos; prižiūri ir kontroliuoja institucijų, susijusių su vaiko teisių ir jo teisėtų interesų apsauga, dėl kurios pažeidžiamos ar gali būti pažeistos vaiko teisės ar jo teisėti interesai, veiklą (Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymo 11 str.); turėdamas informacijos apie pažeidimus, nurodytus skunduose, savo iniciatyva pradėti tyrimą arba perduoti ištirti kitoms kompetentingoms valstybės institucijoms (Įstatymo 12 str. 1 d.1 p.).

Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatyme išsamiai reglamentuotos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus teisės ir pareigos, kompetencija savo iniciatyva pradėti tyrimus, teisė nustatyti tyrimo ribas bei tinkamus tyrimo būdus. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymo 3 str. nustatyta, kad vaiko teisių apsaugos kontrolierius savo veikloje, be kitų išdėstytų principų, taip pat vadovaujasi vaiko teisių ir jo teisėtų interesų prioritetiškumo, teisėtumo, teisingumo ir nešališkumo principais. Vaiko teisių apsaugos kontrolierius savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, tarptautinėmis sutartimis ir susitarimais, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymu bei kitais įstatymais, teisės aktais, teisės principais.

Šis tyrimas pradėtas įvertinus vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigoje gautus kreipimusis dėl švietimo pagalbos trūkumų Mažeikių rajono savivaldybės ugdymo įstaigose, sietinos su vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo(si) problemomis.

2. Pažymėtina, kad šiuo tyrimu nebuvo siekiama išanalizuoti priemones, kurios būtų skirtos specifiškai karantino laikotarpio taikymui. Tačiau pastebėtina, jog kai kurios mokyklos nurodė, jog dėl susiklosčiusio epidemiologinio laikotarpio, taikant grupių izoliacijos principus, užsiėmimų skaičius vaikams sumažėjo, nors pagalba tapo individualesnė; teikiant pagalbą nuotoliniu būdu išryškėjo neišlavinti mokinių technologijų valdymo gebėjimai, savarankiškumo stoka (Ventos, I/d/ Buratinas).

3. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus pažyma, atsižvelgiant į vaiko teisių apsaugos kontrolieriui suteiktas teises bei priimamų sprendimų rekomendacinių pobūdį negali būti ginčo administraciniame teisme objektu (dalyku), nes pagal Administracinių bylų teisenos įstatymo 18 str. 2 dalį „Administracinių teismų kompetencijai nepriskiriama tirti <....> vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus sprendimų“ (Administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 pakeitimo 2016-06-02 įstatymas Nr. XII-2399, įsigaliojęs 2016-07-01).

Taip pat pažymėtina, jog vaiko teisių apsaugos kontrolierė atliekamo tyrimo metu, vertindama pateiktą informaciją ir medžiagą, rėmėsi įrodymų pakankamumo taisykle, o išvadas dėl konkrečių

faktinių aplinkybių egzistavimo priėmė pagal vidinį įsitikimą, vadovaudamasi ne tik įrodinėjimo taisyklėmis, bet ir logikos dėsniais (Įrodymų pakankamumas byloje reiškia, kad jie tarpusavyje neprieštarauja vieni kitiems ir jų visuma leidžia padaryti išvadą apie įrodinėjamų faktinių aplinkybių buvimą (Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. liepos 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-316/2010; 3K-3-85/2014 ir kt.).

Pažymėtina, jog, remiantis Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymo 23 straipsniu („Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus atliekamas tyrimas“), Vaiko teisių apsaugos kontrolierius ištiria skunde nurodytas aplinkybes arba atlieka tyrimą savo iniciatyva ir priima sprendimą; sprendime nurodoma tyrimo metu nustatytos aplinkybės, surinkti įrodymai ir asmenų veikos teisinis įvertinimas; vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus sprendimas pateikiamas <...> įstaigos, įmonės ar organizacijos, dėl kurios buvo atliekamas tyrimas vadovui, asmeniui, kurio veiksmai buvo tiriami, bei kitiems sprendime nurodytiems asmenims.

4. Vaikai yra ypatinga visuomenės grupė, kurios teisės ir teisėti interesai privalo būti užtikrinami. Vaikai dėl jų fizinio ir psichinio nebrandumo yra reikalingi ypatingos apsaugos ir globos, kokios reikia jo gerovei, vaikas turi teisę turėti tokias gyvenimo sąlygas, kokių reikia jo fizinei, protinei, dvasinei, dorovinei ir socialinei raidai (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 27 straipsnio 1 dalis). Atsižvelgiant į tai, kad vaikai, ypatingai specialiųjų poreikių vaikai, yra pažeidžiamiausi visuomenės nariai, jie turi teisę būti ypač globojami ir remiami, todėl valstybė bei jos institucijos turi ieškoti būdų, kad paslaugos vaikams būtų prieinamos.

Lietuva, kaip ir kitos Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos dalyvės, įsipareigojo gerbti ir garantuoti visas Konvencijoje numatytas teises kiekvienam vaikui, be jokios diskriminacijos, nepriklausomai nuo vaiko, jo tėvų arba teisėtų globėjų rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautybės, etninės ar socialinės kilmės, turto, sveikatos ar kokių nors kitų aplinkybių ir imtis visų reikiamų priemonių, kad vaikas būtų apsaugotas nuo bet kokios diskriminacijos ar bausmių dėl vaiko tėvų, teisėtų globėjų ar kitų šeimos narių statuso, veiklos, pažiūrų ar įsitikinimų. Vaiko teisių konvencija garantuoja specialiųjų poreikių vaiko teisę į mokslą be jokios diskriminacijos (Konvencijos 2, 23 ir 28 straipsniai).

Jungtinių Tautų Vaiko teisių komitetas, aiškinantis ir interpretuojantis Vaiko teisių konvencijos nuostatas, 2001-04-17 Bendrajame Komentare Nr. 1 „Dėl švietimo tikslų“ (CRC/GC/2001/1) pažymi, kad Vaiko teisių konvencijos 29 straipsnis papildo konvencijos 28 straipsnį, kuriame įtvirtinama teisė į švietimą, kokybiniu aspektu, rodančiu į vaiko teises ir prigimtinių orumą, taip pat pabrėžiama, kad lavinimas turi būti orientuotas į vaiką, atitikti jo poreikius ir sudaryti jam reikalingas sąlygas: švietimas, į kurį turi teisę kiekvienas vaikas, privalo suteikti vaikui gyvenimo įgūdžių, didinti jo galimybes naudotis visomis žmogaus teisėmis, kt. Konvencijos 28 straipsnyje valstybės Konvencijos dalyvės įpareigojamos kurti švietimo sistemas ir užtikrinti jų prieinamumą, o 29 straipsnyje pabrėžiama individuali ir subjektyvi teisė į konkrečią ugdymo kokybę. *Kiekvienas vaikas turi teisę į geros kokybės švietimą, kuriam užtikrinti reikia geros kokybės mokymosi aplinkos, mokymo ir mokymosi procesų, medžiagos bei rezultatų.*

Pažymėtina, jog remiantis Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencija, tinkamas sąlygų nepritaikymas (dėl tokio nepritaikymo neužtikrinamas visavertis ir lygiateisis naudojimas teise į švietimą) laikytinas diskriminacija dėl neįgalumo. Neįgaliųjų teisių komitetas galutiniuose pastebėjimuose valstybėms narėms dėl jų teiktų ataskaitų tinkamo sąlygų pritaikymo neužtikrinimą traktavo kaip lygybės ir nediskriminavimo principų pažeidimą.

5. Tiek tarptautiniai, tiek nacionaliniai teisės aktai pripažįsta visų vaikų, taip pat ir specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų, teisę į mokslą, kuris leistų išlavinti gyvenimui svarbius komunikacinius gebėjimus ir socialinę kompetenciją, įgyti gebėjimus savarankiškai kurti savo gyvenimą. Valstybė turi pareigą kurti švietimo sistemas ir užtikrinti jų prieinamumą kiekvienam vaikui be jokios diskriminacijos ir nepriklausomai nuo vaiko socialinės padėties, kalbos, amžiaus ar kitų aplinkybių. Valstybės yra įpareigosotos užtikrinti, kad specialiųjų poreikių turintys vaikai nebūtų šalinami iš bendros švietimo sistemos ir vaikams nebūtų atimta galimybė

įgyti nemokamą ir privalomą išsilavinimą, kad visi vaikai turėtų galimybę įgyti integracinį, kokybišką ir nemokamą pradinį, pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą lygiai su kitais asmenimis tose bendruomenėse, kuriose jie gyvena. Salamankos deklaracija (1994) skelbia, kad turintieji specialiųjų ugdymosi poreikių vaikai turi turėti galimybę lankyti įprastas mokyklas, kuriose ugdymas turi būti jiems pritaikytas. Mokyklos, veiklą grindžiančios inkliuzinio ugdymo filosofija, yra veiksmingiausios priemonės, padedančios kovoti su „kitokių“ diskriminacija ir atskirtimi, padedančios kurti toleranciją skirtybėms pagrįstą visuomenę ir siekiant, kad visi jos nariai įgytų išsilavinimą pagal gebėjimus.

Teisės aktai apibrėžia specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų teisę būti ugdomiems bendrojo lavinimo mokyklose kartu su bendraamžiais. Pastaruoju metu bendrojo ugdymosi įstaigose vis labiau plėtojami vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, įtraukties į ugdymą procesai, tačiau realiam šio tikslo pasiekimui reikalinga užtikrinti individualius kiekvieno vaiko poreikius – tiek reikiamas atvejais pritaikyti aplinką (fizinę, informacinę), sumažinti klasės vaikų skaičių, teikti įvairią specialistų pagalbą, pagalbos priemones, pan.

2020 m. birželio 30 d. Švietimo įstatymo nr. I-1489 5, 14, 21, 29, 30, 34 ir 36 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 45¹ straipsniu įstatymu įtvirtintos teisinės prielaidos įtraukčiai švietimo srityje, atsisakant nuostatų, kuriomis diskriminuojami mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių. Švietimo įstatymo pakeitimai dėl įtraukties švietimo srityje visa apimtimi įsigalios 2024 m. rugsėjo 1 d.

Lietuvos Respublikos Seimas 2020 m. gruodžio 10 d. priėmė rezoliuciją Nr. XIV-71 dėl Bazinių paslaugų specialiųjų poreikių turintiems vaikams užtikrinimo ikimokyklinėse ugdymo įstaigose, bendrojo ugdymo mokyklose ir profesinio mokymo įstaigose, kuria ragino Lietuvos Respublikos Vyriausybę: suteikti kiekviename ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, bendrojo ugdymo mokykloje, profesinio mokymo įstaigoje mokiniams privalomą bazinių švietimo pagalbos paslaugų rinkinį; numatyti lėšų didinimą ir kryptingai didinti švietimo pagalbos specialistų ir specialiųjų pedagogų darbo užmokestį; planuoti valstybės biudžetą taip, kad švietimo pagalbą gautų visų ikimokyklinio ugdymo įstaigų, bendrojo ugdymo mokyklų, profesinio mokymo įstaigų mokiniai; peržiūrėti ir koreguoti švietimo pagalbos specialistų ir specialiųjų pedagogų darbo krūvio sandarą ir sudaryti sąlygas gauti priedus už papildomus darbus, kurie neįtraukti į jų pareigybės aprašymą; iki 2024 m. rugsėjo 1 d. užtikrinti sąlygas įtraukiam ugdymui, kiekvienais metais skiriant papildomų lėšų; numatyti švietimo pagalbos specialistų ir specialiųjų pedagogų rengimą ir jų tobulinimosi galimybes, kt.

6. Remiantis Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymu, visi neįgalieji turi teisę būti ugdomi, nesvarbu, koks jų neįgalumo lygis ar darbingumo lygis; neįgalieji ugdomi mokyklose ir kitose įstaigose, kuriose teikiamos ugdymo paslaugos, atsižvelgiant į jų specialiuosius ugdymosi poreikius, sugebėjimus ir fizinę bei psichinę būklę.

Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 8 straipsnis numato vaiko teisę mokytis - 2 dalyje nustatyta, kad vaikas turi teisę mokytis, siekdamas visapusiškai ugdyti savo asmenybę, talentą, protinius ir fizinius gebėjimus ir juos nuolat tobulinti. Tiek valstybė (jos institucijos), tiek tėvai (vaiko globėjai/rūpintojai) turi pareigą užtikrinti, kad būtų sudarytos realios galimybės ir sąlygos įgyti privalomą išsilavinimą bei užtikrinti vaiko teisės į mokslą įgyvendinimą.

Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 19 straipsnis numato vaikų su negalia teisių pagrindus: vaikai su negalia turi lygias teises su kitais vaikais įgyvendinti visas žmogaus teises ir pagrindines laisves (1 d.). Vaikams su negalia ir jų atstovams pagal įstatymą užtikrinama:

1) tinkama pagalba ir visaverčio dalyvavimo visose visuomenės gyvenimo srityse galimybės;

2) teisė naudotis visomis vaikams skirtomis programomis: koordinuotai ir (ar) kompleksiskai teikiamomis paslaugomis nuo ankstyvosios intervencijos iki bendruomenėje teikiamų paslaugų;

3) teisė visavertiškai dalyvauti visų pakopų ugdymo sistemoje ir su kitais vaikais dalyvauti neformaliojo švietimo, saviugdos, kūrybinėje veikloje;

4) visuomeninių pastatų, gatvių ir transporto priemonių pritaikymas vaikų su negalia poreikiams (2 d.).

Švietimo įstatyme garantuojamas švietimo prieinamumas mokiniui, turinčiam specialiųjų ugdymosi poreikių. Švietimo prieinamumas užtikrinamas pritaikant mokyklos aplinką, teikiant psichologinę, specialiąją pedagoginę, specialiąją ir socialinę pedagoginę pagalbą, aprūpinant ugdymui skirtomis techninės pagalbos priemonėmis mokykloje ir specialiosiomis mokymo priemonėmis, *kitais įstatymų nustatytais būdais* (34 straipsnio 3 d.).

Remiantis Švietimo įstatymo 14 straipsnio 7 dalimi, mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymą įgyvendina visos privalomąjį ir visuotinį švietimą teikiančios mokyklos, kiti švietimo teikėjai, atskirais atvejais – mokyklos (klasės), skirtos mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdyti.

Už švietimo kokybę atsako švietimo teikėjas (t.y. Mokykla) ir savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija (dalyvių susirinkimas) (nagrinėjamu atveju – savivaldybė) (Švietimo įstatymas 37 str.).

Vienas pagrindinių švietimo kokybės užtikrinimo specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams aspektų – švietimo pagalbos teikimas. Remiantis Vietos savivaldos įstatymo 6 straipsniu, savarankiškosios savivaldybių funkcijoms priklauso švietimo pagalbos teikimo mokiniui, mokytojui, šeimai, mokyklai, vaiko minimaliosios priežiūros priemonių vykdymo organizavimas ir koordinavimas, savivaldybės teritorijoje gyvenančių vaikų iki 16 metų mokymosi pagal privalomojo švietimo programas užtikrinimas, ikimokyklinio ugdymo, vaikų ir suaugusiųjų neformaliojo švietimo organizavimas, vaikų ir jaunimo užimtumo organizavimas, kt.

7. Mokykla privalo užtikrinti sveiką, saugią aplinką, ugdymo, mokymo programų vykdymą, geros kokybės švietimą, rūpintis saugios ir palankios mokiniams aplinkos kūrimu (Švietimo įstatymo 43 str.), o mokinys turi teisę mokytis savitarpio pagarba grįstoje, psichologiškai, dvasiškai ir fiziškai saugioje aplinkoje, teisę gauti geros kokybės švietimą, teisę į apsaugą nuo smurto, psichologinę, specialiąją pedagoginę, specialiąją, socialinę pedagoginę pagalbą (Švietimo įstatymo 46 str.). Būtina, kad vaikas ugdymo įstaigoje (klasėje) jaustųsi saugus, o jo poreikiui ir teisei būti ugdomam aplinkoje, nesudarančioje sąlygų sukelti jam nepagrįstus neigiamus išgyvenimus, būtų skiriamas didelis dėmesys. Tinkama teikiama pagalba vaikui – vienas švietimo prieinamumo užtikrinimo veiksnių, todėl Mokykla (kartu su savivaldybės administracija) turi užtikrinti tinkamos švietimo pagalbos teikimą.

Remiantis Švietimo įstatymo 14 straipsniu, mokinio specialiuosius ugdymosi poreikius (išskyrus atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pedagoginiu, psichologiniu, medicininiu ir socialiniu pedagoginiu aspektais įvertina Pedagoginė psichologinė tarnyba ir specialųjį ugdymąsi skiria Pedagoginės psichologinės tarnybos vadovas. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011-09-30 įsakymu Nr. V-1795 patvirtintas Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo organizavimo aprašas nustato vaikų/mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo/mokymo organizavimą ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo mokyklose, kt. *Aprašo 21 punktą nustato, jog mokyklos, atsižvelgdamos į mokinio specialiuosius ugdymosi poreikius, užtikrina ugdymąsi pritaikytoje ugdymosi aplinkoje, reikiamos švietimo pagalbos teikimą, aprūpinimą specialiosiomis mokymo priemonėmis ir ugdymui skirtomis techninėmis pagalbos priemonėmis mokykloje.*

Švietimo pagalbos specialistų skaičius

8. Švietimo pagalba – vienas iš esminių vaiko teisės į švietimo prieinamumą aspektų. Specialistų nebuvimas bei jų pagalbos negavimas reikšmingas tiek vaikams, tiek mokytojui, o taip pat, manytina, ir tėvams (remiantis pagalbos teikimo aprašais, specialistai teikia pagalbą mokinių tėvams, atlieka tėvų konsultavimą).

Mažeikių rajono švietimo bei švietimo pagalbos įstaigų, savivaldybės administracijos apklausa parodė, jog aštriausia švietimo pagalbos užtikrinimo problema – personalo (švietimo pagalbos ir kitų darbuotojų) trūkumas. Nors, Mažeikių rajono savivaldybės administracijos pateiktais duomenimis, per pastaruosius 3 metus buvo nuosekliai didinamas didžiausias leistinas švietimo pagalbos specialistų pareigybių skaičius ugdymo įstaigose, tyrimo duomenys rodo, kad specialistų vis dar trūksta (remiantis Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos parengta švietimo būklės analize,² didžiosiose kaimiškose savivaldybėse švietimo pagalbai skirtų lėšų, skaičiuojant vienam mokiniui, vidurkis 2019 m. buvo 129 eur, tačiau Mažeikių rajone – mažesnis) Dėl minėtos priežasties, nepaisant PPT įvertintų SUP ir pagalbos reikmės, pagalba mokykloje skiriama, kaip nurodoma, tiems vaikams, „kuriems reikalingiausia ir kurio specialisto pagalba būtina“, pagalba mažinama arba, priešingai, skiriama visiems vaikams „tik skirtingais pusmečiais“.

Tyrimo rezultatai dėl specialistų etatų parodė, jog:

- Ne visose ugdymo įstaigose įdarbinti *socialiniai pedagogai* (šių specialistų neturi 4 įstaigos – Mažeikių rajono Auksūdžio mokyklas – daugiafunkcinis centras, Mažeikių lopšelis – darželis „Buratinas“, „Gintarėlis“ ir „Saulutė“);
- Mažeikių rajono ugdymo įstaigose bei PPT trūksta psichologų – tik 19-oje Mažeikių rajono mokyklose įsteigta 14,5 *psichologų* etatų, t.y. vidutiniškai po 0,4 etato kiekvienoje mokykloje; didelė dalis vaikų, tame tarp neturintys SUP, negauna šio specialisto pagalbos;
- Ne pilnai užtikrinama *specialiojo pedagogo* pagalba SUP turintiems vaikams arba ji teikiama mažesne apimtimi;
- *Logopedo pagalba* nėra užtikrinama pilnai, daugelyje mokyklų dirbančio logopedo krūvis yra per didelis, todėl pagalba yra minimali ir jos kiekis yra nepakankamas užtikrinti vispusiškai bei efektyviai pagalbai;
- *Mokytojo padėjėjo* pagalba yra neužtikrinama visiškai arba neužtikrinama pilna apimtimi; dėl šių darbuotojų trūkumo SUP turintiems mokiniams pagalba kartais neteikiama visiškai arba teikiama tik keletą valandų per savaitę.

Švietimo pagalbos specialistų teikiamos pagalbos apimtis (trūkumas)

9. Tyrimo metu atlikta ugdymo įstaigų apklausa dėl SUP turintiems vaikams teikiamos švietimo pagalbos apimties parodė, jog:

- socialinio pedagogo pagalbos negauna 4 SUP turintys vaikai, kuriems tokia pagalba nustatyta PPT;
- logopedo pagalbos negauna 16 SUP turintys vaikai, kuriems tokia pagalba nustatyta PPT arba mokyklos VGK, o 194 SUP turintys vaikai gauna ją mažesne apimtimi;
- *specialiojo pedagogo* pagalbos negauna 76 SUP turintys vaikai, kuriems tokia pagalba nustatyta PPT, o 131 SUP turintys vaikai gauna ją mažesne apimtimi;
- *tiflopedagogo* pagalbos negauna 2 šio specialisto pagalbos reikalingi SUP turintys vaikai;
- *surdopedagogo* pagalbos negauna 1 šio specialisto pagalbos reikalingas SUP turintis vaikas;
- *psichologo pagalbos* negauna 127 SUP turintys vaikai, kuriems tokia pagalba nustatyta PPT, o 7 SUP turintys vaikai gauna ją mažesne apimtimi;
- *mokytojo padėjėjo* pagalbos visiškai negauna 15 SUP turintys vaikai, kuriems tokia pagalba nustatyta PPT, o 76 SUP turintys vaikai gauna ją mažesne apimtimi

Pažymėtina, jog apskaičiuoti, kokiam skaičiui vaikų tiksliai ir realiai trūksta specialistų pagalbos yra sudėtinga, nes ne PPT pažymose dažnai nėra numatytas konkretus valandų skaičius konkretaus specialisto pagalbai (pvz., ar pagalba yra vienkartinė (epizodinė), trumpalaikė, ilgalaikė ar nuolatinė), nurodoma – „teikti socialinio pedagogo pagalbą“, „teikti mokytojo padėjėjo pagalbą“,

² Lietuva. Švietimas šalyje ir regionuose 2020. Finansavimas, P. 79 <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/08/Svietimas-salyje-2020.pdf>

todėl mokyklos pagalbą teikia pagal savo galimybes, dažnai pastebima, jog turint nurodytą valandų skaičių „žirklėmis“ (pvz., nuo 11-30), pagalba teikiama minimali.

Švietimo pagalbos specialistų darbo krūvis (* grafikuose žaliu brūkšniu pažymėtas teisės aktuose numatytas maksimalus specialistui numatytas darbo krūvis)

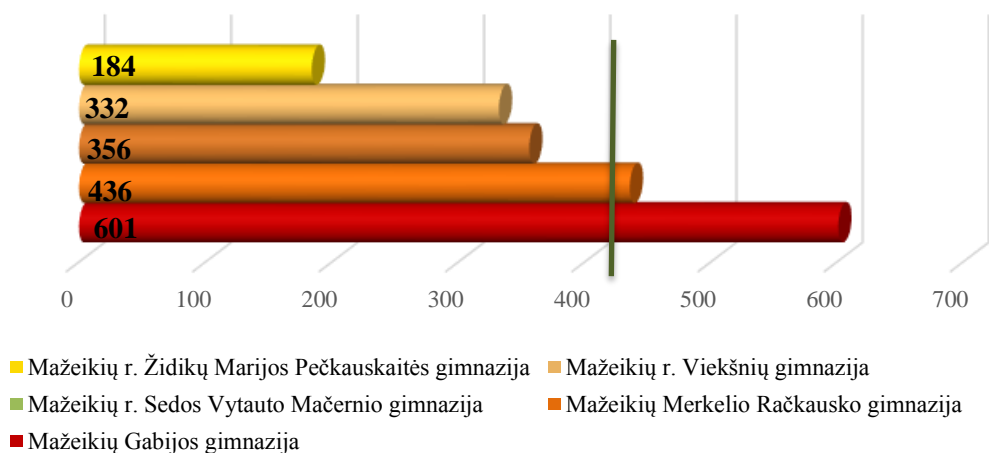
10. Vaikų skaičiaus, tenkančio vienam specialistui (krūvio), klausimas – aktuali ir nuolat keliami tema švietimo bendruomenėje. Teisės aktai numato tam tikrus normatyvus, siekiant kokybiškos pagalbos užtikrinimo SUP turinčiam vaikui. Tyrimo metu gauti duomenys rodo, jog ši problema taip pat aktuali ir Mažeikių rajono savivaldybės ugdymo įstaigoms. Mažeikių PPT taip pat nurodė, jog, siekiant gerinti vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, integraciją, ir užtikrinti geresnę švietimo pagalbos prieinamumą ir kokybę, tikslinga didinti pagalbos mokiniui specialistų skaičių, mažinti mokinių, tenkančių vienam specialistui, skaičių (taip pat nurodoma, jog tam būtina keisti tai reglamentuojančius dokumentus).

Socialinė pedagoginė pagalba

10.1. Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo vaikui ir mokiniui tvarkos aprašas³ nustato socialinės pedagoginės pagalbos teikimo vaikui ir mokiniui (toliau – Pagalba) paskirtį, uždavinius, sritis, organizavimą ir reikalavimus socialinio pedagogo pareigybei. Apraše numatyta, jog socialinio pedagogo pareigybė steigama, atsižvelgiant į vaikų ir mokinių, jų tėvų (globėjų, rūpintojų), pedagoginių darbuotojų, ir kitų dalyvaujančiųjų vaiko ir mokinio ugdyme poreikius. Vienas socialinis pedagogas teikia pagalbą ne daugiau kaip 400 vaikų ir mokinių (esant galimybei – ir mažesniai vaikų ar mokinių skaičiui) (Aprašo 10 p).

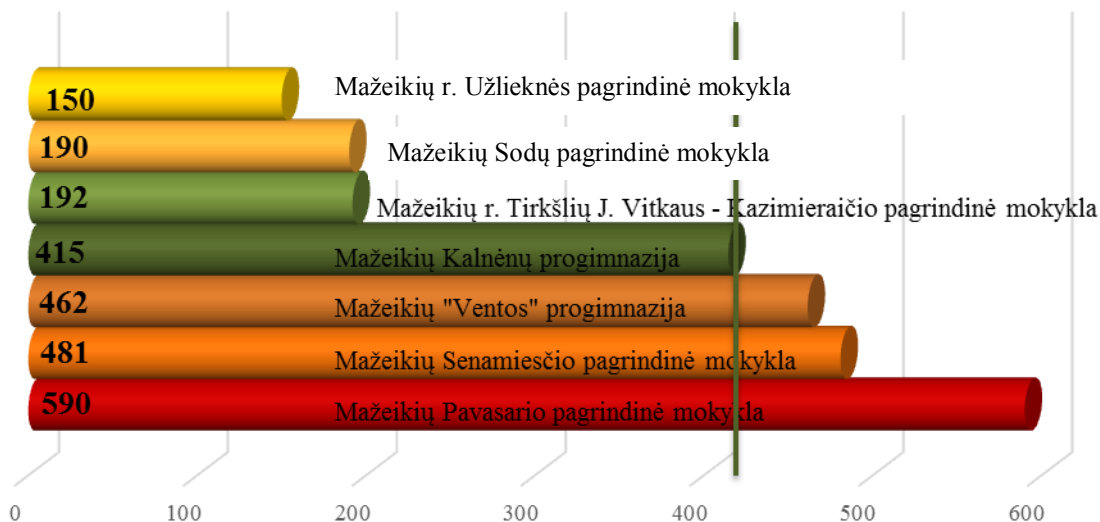
Lyginant minėtame teisės akte numatytą vienam socialiniam pedagogui priskirtiną vaikų skaičių su skaičiumi Mažeikių rajono ugdymo įstaigose, pastebėtina, jog vidutiniškai vienam socialiniam pedagogui tenka 286 mokiniai, t.y. gerą tendenciją rodantis skaičius. Visgi šių specialistų krūvis yra labai netolygiai pasiskirstęs (žr. grafikus): daug didesnis gimnazijose nei ikimokyklinio ugdymo įstaigose – svyruoja nuo 85 ar 91 (atitinkamai Mažeikių rajono Tirkšlių darželyje „Giliukas“ ir Mažeikių rajono Žemalės pradinėje mokykloje) iki 772 (Mažeikių Kazimiero Jagmino pradinėje mokykloje) vienam specialisto etatui.

Socialinio pedagogo etatui tenkančių mokinių skaičius gimnazijose (palyginimas)

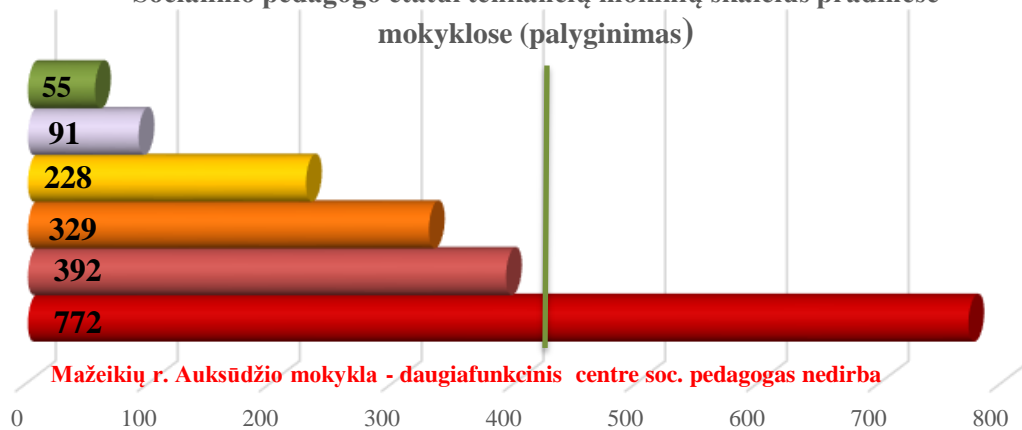

³ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2016 m. lapkričio 2 d. įsakymu Nr. V-950 patvirtintas Socialinės pedagoginės pagalbos teikimo vaikui ir mokiniui tvarkos aprašas (suvestinė redakcija nuo 2020-08-04).

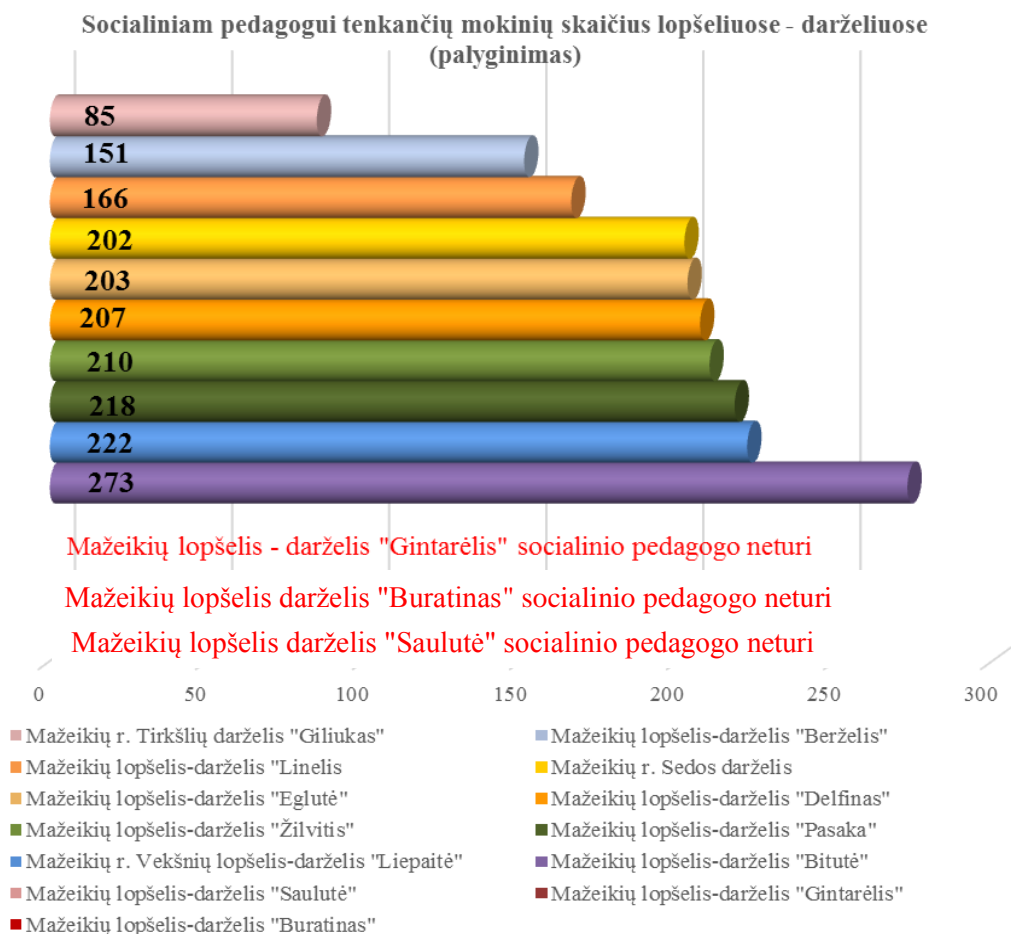
**Socialiniam pedagogui tenkančių mokinių skaičius pagrindinėse mokyklose
ir progimnazijose (palyginimas)**

**Socialinio pedagogo etatui tenkančių mokinių skaičius pradinėse
mokyklose (palyginimas)**

- Mažeikių rajono Šerkšnėnų mokyklas - daugiafunkcinis centras
- Mažeikių r. Žemalės pradinė mokykla
- Mažeikių darželis-mokykla "Kregždutė"
- Mažeikių "Vyturio" pradinė mokykla
- Mažeikių "Žiburėlio" pradinė mokykla
- Mažeikių Kazimiero Jagmino pradinė mokykla

Ugdymo įstaigų apklausa dėl papildomų etatų poreikių parodė, jog 4 ugdymo įstaigoms (Mažeikių Gabijos Gimnazijai, Mažeikių Pavasario pagrindinei mokyklai, Mažeikių lopšeliui – darželiui „Buratinas“ ir „Saulutė“) reiktų papildomų 3 etatų (dalių) socialinio pedagogo. Tačiau yra švietimo įstaigų, kurios, net ir neturėdamos įsteigto socialinio pedagogo etato, poreikio dėl etato steigimo neakcentavo (pavyzdžiui, Mažeikių rajono Auksūdžio mokykla – daugiafunkcinis centras ir Mažeikių lopšelis – darželis „Gintarėlis“).

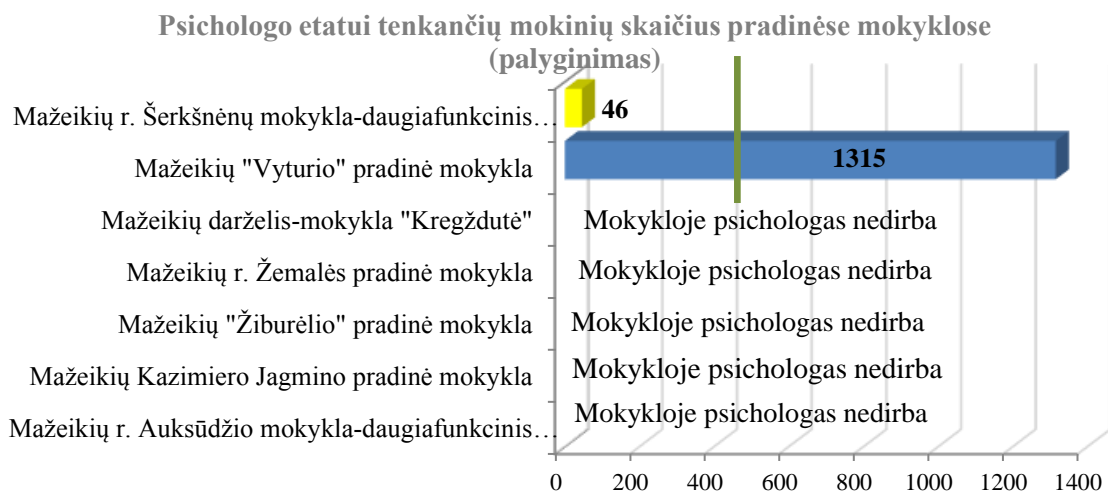
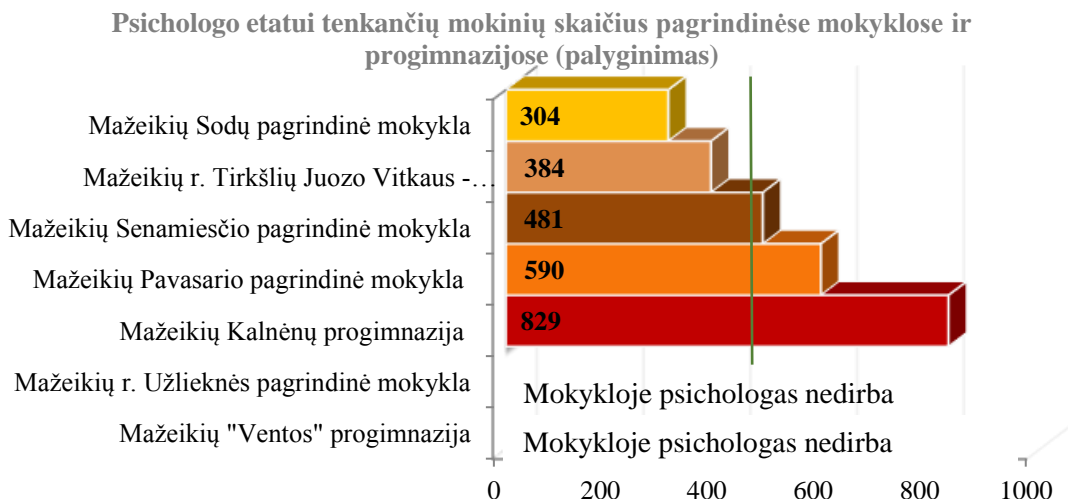
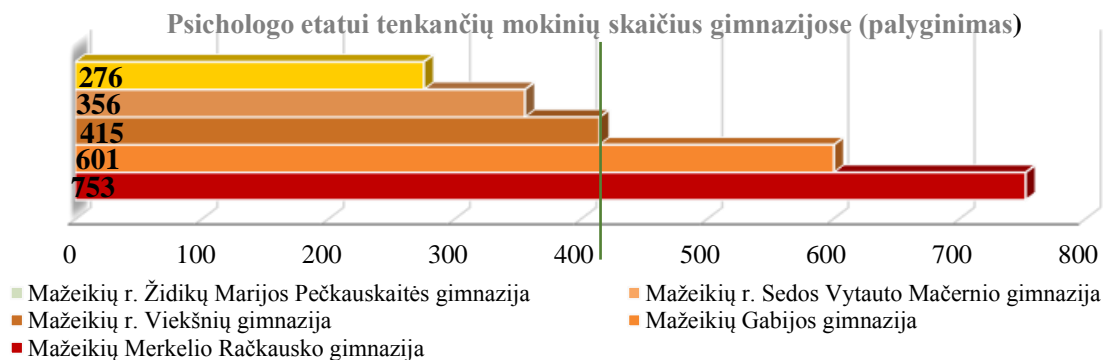
Psichologinė pagalba

10.2 Psichologinės pagalbos teikimo paskirtį, uždavinius, sritis bei organizavimą reglamentuoja Psichologinės pagalbos teikimo tvarkos aprašas⁴. Aprašas numato, jog pagalbos teikimą organizuoja ir koordinuoja savivaldybių administracijų švietimo padaliniai (2. p.). Pagalba teikiama ikimokyklinio ugdymo mokyklose, bendrojo ugdymo mokyklose, profesinio mokymo įstaigose, vykdančiose pirminį profesinį mokymą (toliau – Mokyklos), pedagoginėse psichologinėse tarnybose ir kitose švietimo pagalbos įstaigose (toliau – Tarnyba) ar atitinkamo psichologinės pagalbos teikėjo, su kuriuo savivaldybės vykdomoji institucija yra sudariusi sutartį dėl Pagalbos teikimo (toliau – Teikėjas) (3. p.).

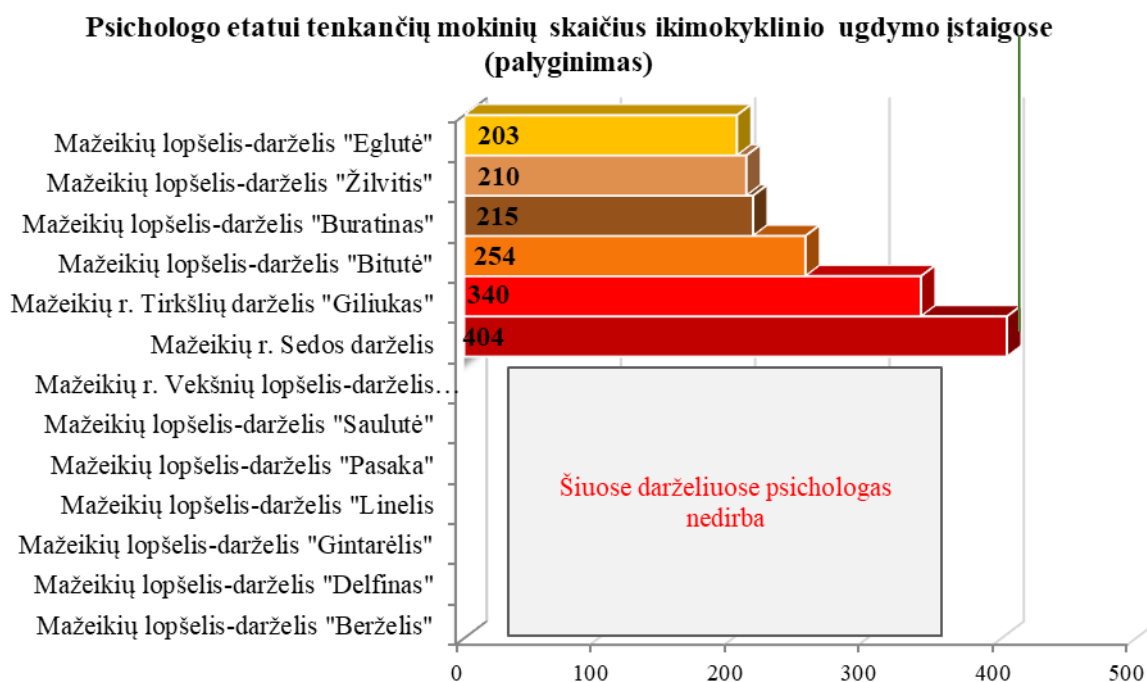
Remiantis Psichologinės pagalbos teikimo tvarkos aprašo 14.1. p., siekiant užtikrinti Pagalbos visuotinumą ir prieinamumą, vienas Mokykloje dirbantis psichologas teikia Pagalbą ne daugiau kaip 400 mokinių (esant galimybei – ir mažesniai mokinių skaičiui); 14.3. p., Mokyklose, kuriose nėra psichologo, Pagalbos teikimą užtikrina Tarnyba ir (ar) Teikėjas.

⁴ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2017 m. rugpjūčio 30 d. įsakymu Nr. V-663 patvirtintas Psichologinės pagalbos teikimo tvarkos aprašas (suvestinė redakcija nuo 2020-08-04).

Tyrimo duomenys parodė, jog Mažeikių rajono savivaldybės ugdymo įstaigose vienam psichologo etatui tenka apie 431 mokiniams, tačiau pastebėtina, jog specialisto darbo krūvis yra labai netolygus ir svyruoja nuo 46 (Mažeikių rajono Šerkšnėnų mokykloje – daugiafunkciniame centre) iki 1315 mokinių (Mažeikių „Vyturio“ pradinėje mokykloje) vienam specialisto etatui (žr. grafikus).

Atsižvelgiant į tyrimo duomenis, į tai, jog tik 19-oje iš 33 Mažeikių rajono mokyklų įsteigta 14,5 *psichologų* etatų, t. y. vidutiniškai po 0,4 etato kiekvienoje mokykloje, darytina išvada, jog psichologo pagalba ugdymo įstaigose nėra prieinama daugeliui mokinių. Tyrimo metu atlikta ugdymo įstaigų apklausa parodė, jog 10 ugdymo įstaigų reiktų papildomo psichologo etato (dalies) – viso 7 etatų. 11 ugdymo įstaigų (žr. priedą Nr. 2), nors ir neturi jose psichologinę pagalbą mokiniui teikiančio švietimo pagalbos specialisto, psichologo poreikio neakcentavo (neiškakė) vaiko teisių apsaugos kontrolierei pateiktame rašte.

Specialioji pedagoginė pagalba

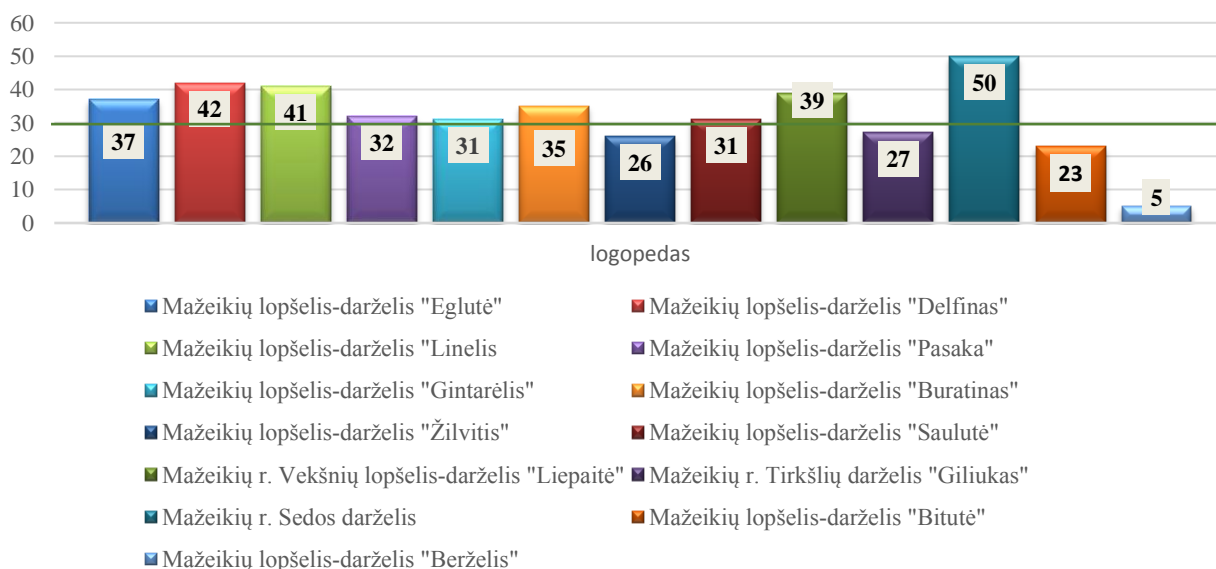
10.3 Specialiosios pedagoginės pagalbos teikėjus ir gavėjus bei pagalbos organizavimą reglamentuoja Specialiosios pedagoginės pagalbos asmeniui iki 21 metų teikimo ir kvalifikacinių reikalavimų nustatymo šios pagalbos teikėjams tvarkos aprašas⁵. Šios pagalbos paskirtis – didinti asmens, turinčio specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymosi veiksmingumą. Pagalbos teikimą organizuoja ir koordinuoja mokyklos, vykdančios formaliojo ir (ar) neformaliojo švietimo programas, pedagoginės psichologinės ar švietimo pagalbos tarnybos (toliau – Tarnyba), savivaldybių administracijos. Pagalbos teikėjai – mokyklų, Tarnybų specialieji pedagogai, tiflopedagogai, surdopedagogai ir logopedai.

Remiantis pastarojo aprašo 9 punktu, vienu etatu dirbantis **logopedas** teikia pagalbą:

- ne daugiau kaip 30 specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių, ugdomų pagal ikimokyklinio ir / ar priešmokyklinio ugdymo programas, kuriems reikalinga logopedo pagalba; remiantis tyrimo rezultatais, Mažeikių savivaldybės ikimokyklinio – priešmokyklinio ugdymo įstaigose vienu etatu dirbančiam logopedui tenka vidutiniškai apie 32,2 vaikai (skirtingose ikimokyklinio ugdymo įstaigose – nuo 5 (Mažeikių lopšelyje – darželyje „Berželis“) iki 50 (Mažeikių rajono Sedos darželyje) vaikų vienam šio specialisto etatui).

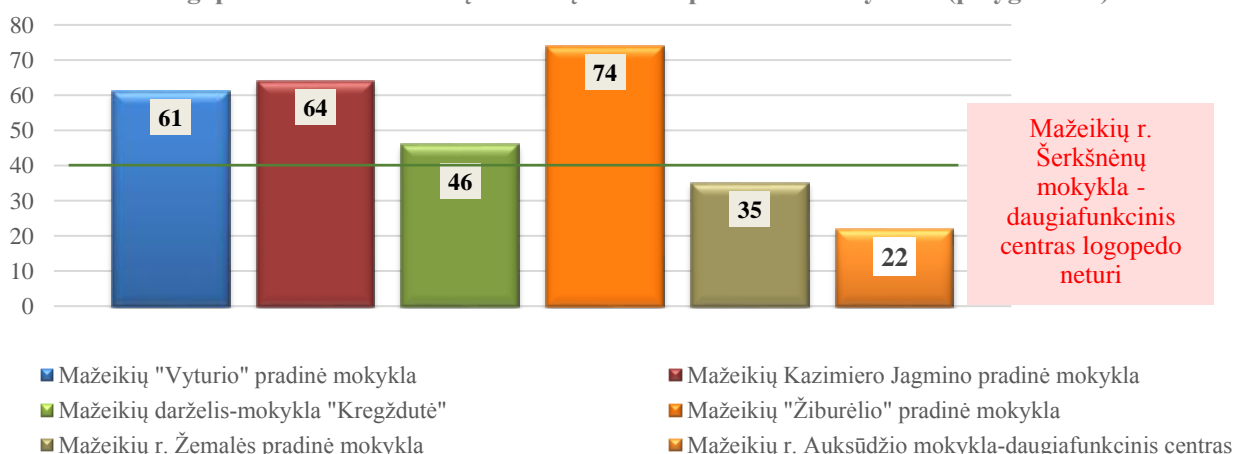
⁵ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2011 m. liepos 8 d. įsakymu Nr. V-1228 patvirtintas Specialiosios pedagoginės pagalbos asmeniui iki 21 metų teikimo ir kvalifikacinių reikalavimų nustatymo šios pagalbos teikėjams tvarkos aprašas (suvestinė redakcija nuo 2020-08-04).

Logopedo etatui tenkančių vaikų skaičius lopšeliuose - darželiuose (palyginimas)

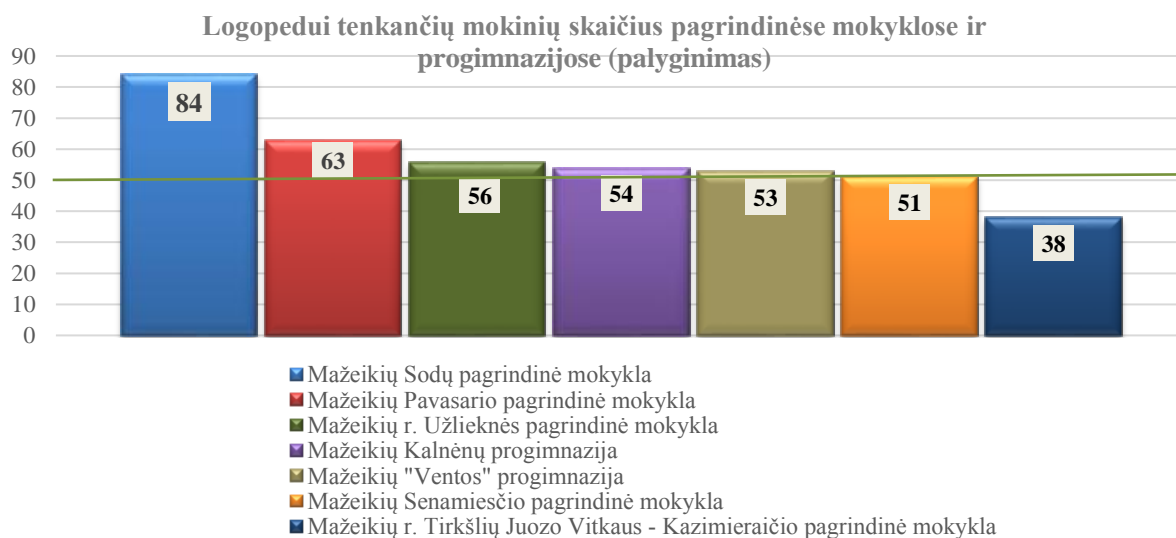
- ne daugiau kaip 40 specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių, ugdomų pagal priešmokyklinio ir (ar) pradinio ugdymo programas, kuriems reikalinga logopedo pagalba; remiantis tyrimo rezultatais, Mažeikių rajono savivaldybės įstaigose, kuriose vaikai ugdomi pagal priešmokyklinio ir (ar) pradinio ugdymo programas, logopedui etatui tenka vidutiniškai – 50,3 mokinio, kuriam reikia logopedo pagalbos (skirtingose ugdymo įstaigose etatui tenka – nuo 22 (Mažeikių rajono Auksūdžio mokykloje – daugiafunkciniame centre) iki 7 (Mažeikių „Žiburėlio“ pradinėje mokykloje) vaikų);

Logopedo etatui tenkančių mokinių skaičius pradinėse mokyklose (palyginimas)

- ne daugiau kaip 50 specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių, ugdomų pagal priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir / ar vidurinio ugdymo bei profesinio mokymo programas, kuriems reikalinga logopedo pagalba; remiantis tyrimo rezultatais, Mažeikių rajono savivaldybės įstaigose vienam logopedo etatui tenka vidutiniškai 57 mokiniai, kuriems reikalinga logopedo pagalba (skirtingose ugdymo įstaigose etatui tenka – nuo 38 (Mažeikių rajono Tirkšlių Juozo

Vitkaus – Kazimieraičio pagrindinė mokykla) iki 84 (Mažeikių Sodų pagrindinėje mokykloje) vaikų).

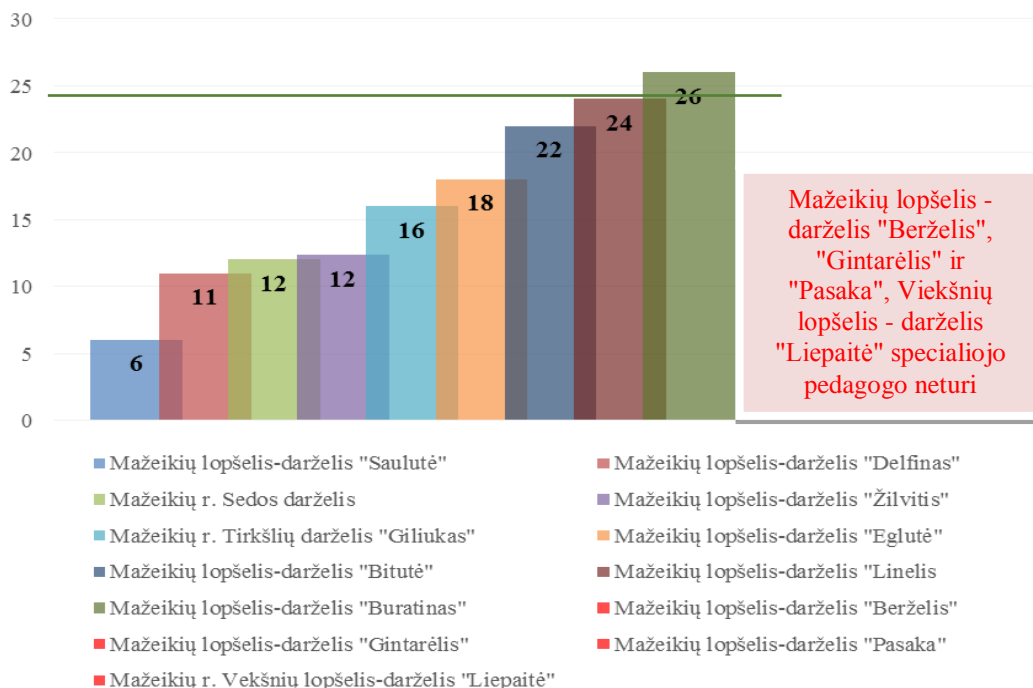
Atsižvelgiant į teisės aktais nustatytą logopedo darbo krūvį, pastebėtina, jog visose mokyklų grupėse (vykdančiose ikimokyklinio, pradinio, pagrindinio – vidurinio ugdymo programas) yra švietimo įstaigų, kur viršijamas vaikų skaičius, tenkantis vienam specialistui (žr. pažymos priedą Nr. 4).

Tyrimo metu atlikta ugdymo įstaigų apklausa parodė, jog mokyklų skaičiavimais reiktų papildomai įsteigti 1,4 etato logopedo (nurodė 3 ugdymo įstaigos – Mažeikių r. Viekšnių gimnazija, Mažeikių Pavasario pagrindinė mokykla ir Mažeikių „Vyturio“ pradinė mokykla).

Remiantis Aprašo 10 punktu, vienu etatu dirbantis **specialusis pedagogas** teikia pagalbą:

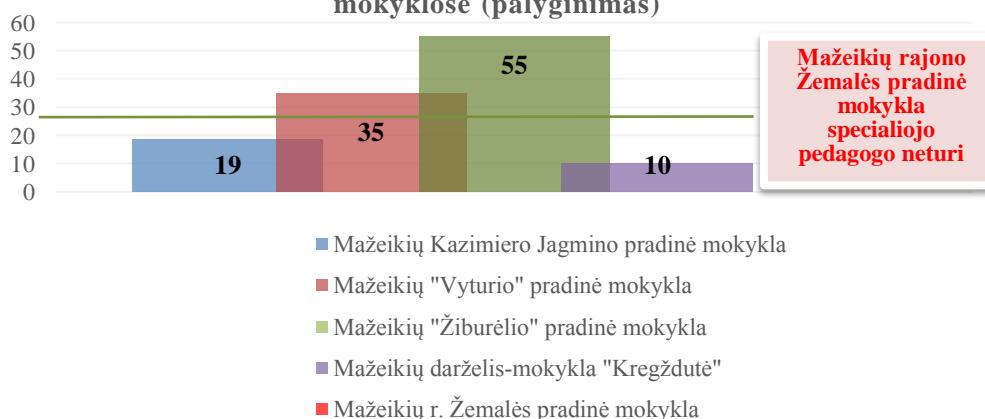
- ne daugiau kaip 24 specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams, ugdomiems pagal ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas, kuriems reikalinga specialiojo pedagogo pagalba (ne daugiau kaip 20 mokinių, turinčių regos, klausos sutrikimų (tarp jų turinčių kochlerinių implantų), jei nėra tiflopedagogo ar surdopedagogo); remiantis tyrimo rezultatais, Mažeikių savivaldybės ikimokyklinio-priešmokyklinio ugdymo įstaigose vienu etatu dirbančiam logopedui tenka vidutiniškai apie 16,4 vaiko (skirtingose ikimokyklinio ugdymo įstaigose - nuo 6 iki 26 vaikų);

Specialiajam pedagogui tenkančių mokinių skaičius lopšeliuose - darželiuose (palyginimas)

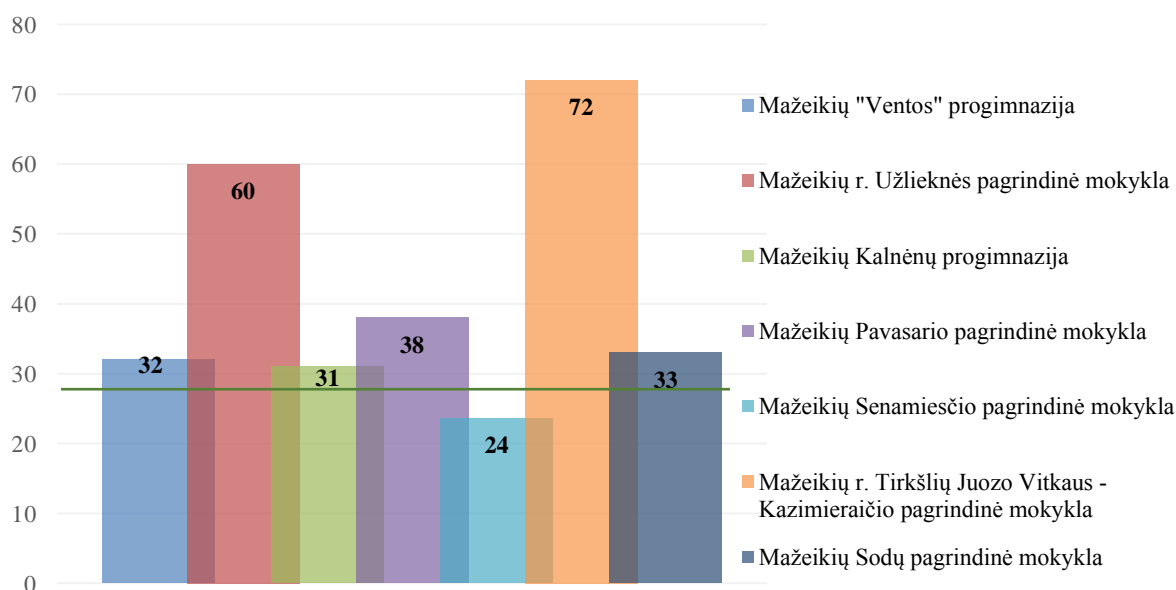

- ne daugiau kaip 27 specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams, ugdomiems pagal priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir / ar vidurinio ugdymo bei profesinio mokymo programas, kuriems reikalinga specialiojo pedagogo pagalba (ne daugiau kaip 20 mokinių, turinčių regos, klausos sutrikimų (tarp jų turinčių kochlerinių implantų), jei nėra tiflopedagogo ar surdopedagogo); šio tipo Mažeikių rajono savivaldybės įstaigose vienam specialiajam pedagogui tenka – vidutiniškai 38,6 mokinio (skirtingose ugdymo įstaigose – nuo 23 iki 72 SUP turinčių vaikų).

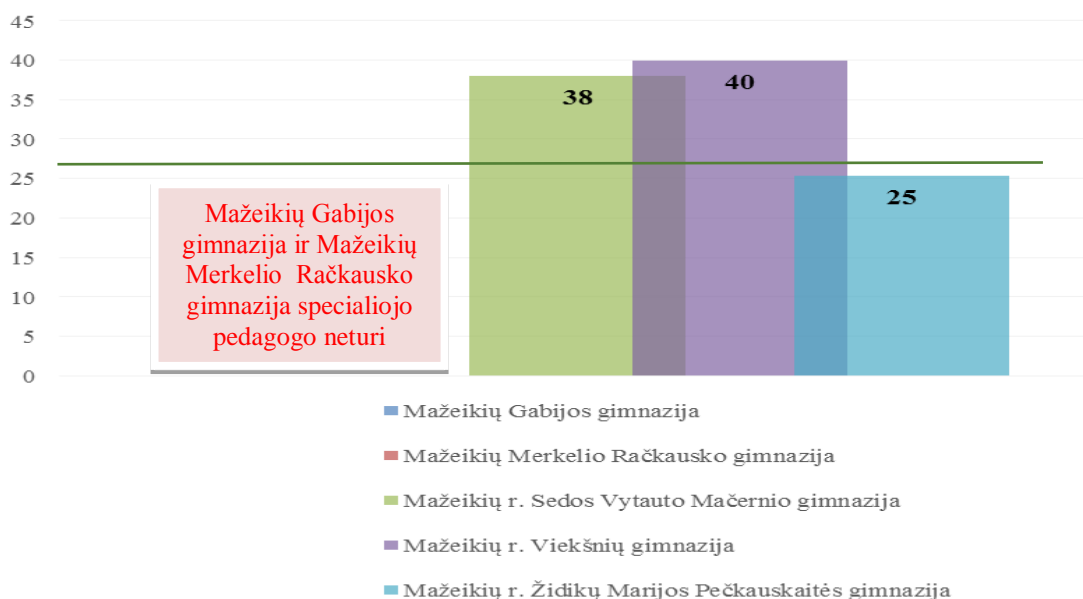
Specialiajam pedagogui tenkančių vaikų skaičius pradinėse mokyklose (palyginimas)

Specialiojo pedagogo etatui tenkančių mokinių skaičius pagrindinėse mokyklose ir progimnazijose (palyginimas)

Specialiajam pedagogui tenkančių mokinių skaičius gimnazijose (palyginimas)

Apibendrinant išdėstyta, specialiojo pedagogo krūvis, tenkantis vieno etato darbuotojui Mažeikių rajono ugdymo įstaigose, pasiskirstęs netolygiai, didesnę krūvį patiria specialieji pedagogai, dirbantys pagal priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir / ar vidurinio ugdymo programas nei ikimokyklinio-priešmokyklinio ugdymo įstaigose.

Tyrimo metu atlikta ugdymo įstaigų apklausa parodė, jog mokyklų skaičiavimais reiktų papildomai 5,1 etato specialiojo pedagogo (apie tai nurodė 9 ugdymo įstaigos – Mažeikių Gabijos gimnazija, Mažeikių r. Viekšnių gimnazija, Mažeikių Kalnėnų progimnazija, Mažeikių Pavasario pagrindinė mokykla, Mažeikių r. Tirkšlių J. Vitkaus – Kazimieraičio pagrindinė mokykla, Mažeikių „Vyturio“ pradinė mokykla, Mažeikių lopšelis – darželis „Berželis“, „Pasaka“ ir Mažeikių r. Tirkšlių darželis „Giliukas“).

Remiantis Aprašo 11 punktu, vienu etatu dirbantis **tiflopedagogas ar surdopedagogas** teikia pagalbą:

- ne daugiau kaip 24 turintiems regos ar klausos sutrikimų (tarp jų turintiems kochlerinius implantus) turintiems mokiniams, pagal ugdomiems ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas; Mažeikių lopšelyje-darželyje „Žilvitis“ 1 etatu dirbančiam tiflopedagogui tenka 15 vaikų;

- ne daugiau kaip 22 mokiniams, turintiems atitinkamai regos ar klausos sutrikimų, ugdomiems pagal priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir / ar vidurinio ugdymo bei profesinio mokymo programas (tarp jų turintiems kochlerinius implantus). Jievaro pagrindinėje mokykloje dirba tiflopedagogas, tačiau jo krūvio mokykla nenurodė.

Specialioji pagalba

10.4. Specialiosios pagalbos gavėjus, teikėjus ir teikėjų funkcijas, pagalbos organizavimą nustato Specialiosios pagalbos teikimo mokyklose (išskyrus aukštąsias mokyklas) tvarkos aprašas⁶.

Šios pagalbos paskirtis – didinti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčio mokinio ugdymosi veiksmingumą. Pagalbos teikimą organizuoja ir koordinuoja savivaldybių administracijų švietimo padaliniai, pedagoginės psichologinės tarnybos (ar švietimo pagalbos tarnybos, Mokyklos vaiko gerovės komisija, Mokyklos vadovas ar vadovo įgaliotas asmuo.

Remiantis aprašo 7 punktu, **mokytojo padėjėjo** paslaugos teikiamos mokiniui ar (ir) mokinių grupei, turinčiai vidutinių, didelių ar labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių ir dėl įgytų ir įgimtų sutrikimų negalinti savarankiškai dalyvauti ugdymo procese. Mokytojo padėjėjas padeda mokiniui ar (ir) mokinių grupei atlikti su ugdymusi, savitarna, savitvarka ir maitinimusi susijusias veiklas, padeda orientuotis aplinkoje, judėti, tinkamai naudotis ugdymui skirtomis techninės pagalbos priemonėmis, teikia teksto skaitymo ir konspektavimo bei kitas paslaugas.

Remiantis Aprašo 11 punktu, siekiant užtikrinti pagalbos prieinamumą, mokytojo padėjėjo etatas gali būti steigiamas, jei Mokykloje mokosi mokinys, turintis vidutinių, didelių ar labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių ir negalintis savarankiškai dalyvauti ugdymo procese.

Mokytojo padėjėjo teikiama pagalba labai svarbi didesnių SUP turintiems vaikams. Tyrimo metu nustatyta, jog mokytojo padėjėjo pagalba kai kuriuose Mažeikių rajono savivaldybės mokyklose neužtikrinama visiškai arba neteikiama pilna apimtimi, mokytojo padėjėjas vienu metu dirba su keliais vaikais grupėje (tai numato teisės aktai), arba jo pagalba dėl darbuotojų trūkumo skiriama tik kelioms valandoms per savaitę (pvz., 2-5 val./sav.), t.y. mažinamas pagalbos valandų skaičius, arba pagalba „teikiama pagal svarbumą“; mokytojo padėjėjas dirba keliose klasėse. Iš kai kurių mokyklų pateiktų duomenų matyti, jog nors PPT pažymose nurodoma nuolatinė mokytojo padėjėjo pagalba – ji teikiama tik pagal poreikį, derinant su mokytoju.

Analizuojant mokyklų duomenis pastebima, jog mokytojo padėjėjui tenkančių vaikų skaičius skirtingose mokyklose labai skiriasi – nuo 1 iki 18, vidutiniškai 5,3 SUP turinčio mokinio, kuriam nustatytas mokytojo padėjėjo pagalbos poreikis. Pastebėtina, jog ne visų vaikų poreikiai yra vienodi, galimai mokytojo padėjėjo pagalba remiantis PPT išvada teiktina tik prireikus, o kitam vaikui reikalinga ilgalaikė ar nuolatinė pagalba.

Apklausa parodė, jog 10 Mažeikių rajono savivaldybės ugdymo įstaigų nurodė trūkstamą mokytojo padėjėjų skaičių – mokyklų skaičiumu, reikėtų įsteigti 21,5 etato mokytojo padėjėjo.

Papildomų etatų steigimas

⁶ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2011 m. liepos 8 d. įsakymu Nr. V-1229 patvirtintas Specialiosios pagalbos teikimo mokyklose (išskyrus aukštąsias mokyklas) tvarkos aprašas (suvestinė redakcija nuo 2020-08-04).

11. Praktika rodo, kad, norint teikti kokybišką ugdymą bendrosios paskirties klasėse, grupėse, kuriose yra mokinių, turinčių didelių ir labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių, trūksta pagalbos specialistų. Remiantis Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. gruodžio 10 d. rezoliucija dėl bazinių paslaugų specialiųjų poreikių turintiems vaikams užtikrinimo, bendrojo ugdymo mokyklose trūksta apie 1 640 švietimo pagalbos specialistų ir specialiųjų pedagogų.

Remiantis Mažeikių rajono ugdymo įstaigų apklausa, iš viso reiktų 38 etatų švietimo pagalbos specialistų (darbuotojų):

- 4 mokyklos nurodė, jog reiktų socialinio pedagogo etato (dalies), viso 3 etatų;
- 10 mokyklų nurodė poreikį steigti naują psichologo etatą arba papildomą etato dalį, viso reiktų 7 etatų;
- 9 mokyklos nurodė, jog reiktų socialinio pedagogo etato (dalies), viso 5,1 etato;
- 3 mokyklos nurodė, jog reiktų logopedo etato dalies, viso 1,4 etato;
- 10 mokyklų nurodė, jog joms papildomai reiktų 21,5 etato mokytojo padėjėjų.

Didžiausią leistiną pareigybių skaičių (taip pat ir didžiausią leistiną švietimo pagalbos specialistų pareigybių skaičių) biudžetinėse įstaigose nustato savivaldybės taryba. Iš Mažeikių rajono savivaldybės administracijos pateiktų duomenų matyti, jog per pastaruosius tris metus (2018-2020 m.) didžiausias leistinas švietimo pagalbos specialistų pareigybių skaičius kasmet buvo didinamas: nuo 132,59 etatų 2018 metais iki 180,54 2020 m. Visgi, švietimo pagalbą teikiančių specialistų (darbuotojų) poreikis nėra pilnai patenkintas. Viena ugdymo įstaiga nurodė, pateikdama konkrečių prašymų savivaldybės administracijai datas ir raštų numerius, nurodė, jog per pastaruosius 3 metus kreipėsi 10 kartų, tačiau pareigybės nebuvo įsteigtos, finansavimo negauta. Taip pat, pavyzdžiui, Mažeikių Kazimiero Jagmino pradinė mokykla nurodė, jog savivaldybė padidino etatų skaičių mokykloje (papildomai nustatė 0,5 etato mokytojo padėjėjo ir 0,5 etato specialiojo pedagogo), tačiau finansavimo neskyrė.

Iš savivaldybės administracijos pateiktų duomenų, kasmet patenkinama dalis mokyklų prašymų dėl pagalbos specialistų pareigybių steigimo ir finansavimo: atitinkamai 2018 metais patenkinta 10 iš 15 prašymų, 2019 metais – 11 iš 15, 2020 metais – 15 iš 17. Tai pat pastebėtina, jog ne visos mokyklos, matydamos pagrindą papildomiems specialistų etatams (dalims etatų), pvz., kai kurių specialistų krūviai dvigubai viršija numatytus krūvių standartus, poreikio neišsako, galimai nesikreipia į savivaldybę dėl papildomų etatų steigimo.

Kaip matyti iš atliktos apklausos, didžiausia dalis Mažeikių rajono savivaldybės mokyklų išreiškia mokytojo padėjėjo etatų poreikį- 10 mokyklų nurodė, jog joms papildomai reiktų 21,5 etato mokytojo padėjėjų. Pastebėtina, jog Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymu⁷ dėl lėšų, skirtų steigti naujas mokytojų padėjėjų pareigybes savivaldybėse ir valstybinėse mokyklose 2021 metais, apskaičiavimo ir paskirstymo tvarkos aprašo, iš Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos asignavimų skirta iki 3 685 000,00 Eur (trijų milijonų šešių šimtų aštuoniasdešimt penkių tūkstančių eurų, 00 ct) valstybės biudžeto lėšų savivaldybėms ir valstybinėms mokykloms naujoms mokytojų padėjėjų pareigybėms įsteigti 2021 metais, iš jų Mažeikių rajono savivaldybei - 92 972 eu.

Pailgintos dienos grupės

12. Pailgintos dienos grupės paskirtis – užtikrinti saugų ir kryptingą ugdymą ir užimtumą po pamokų. Tikslinė mokinių grupė – dažniausiai priešmokyklinių grupių, pradinių klasių mokiniai. SUP turintiems mokiniams pailgintos dienos grupių poreikis yra neabejotinas. Pastebėtina, kad pailgintos dienos grupių paskirtį gali atlikti ir dienos centrai, tačiau skiriasi tikslinės grupės, galinčios gauti šias paslaugas, finansavimo mechanizmai. Mažeikių rajono savivaldybės

⁷ Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2021 m. kovo 9 d. įsakymas Nr. V-376 „Dėl lėšų, skirtų įsteigti naujas mokytojų padėjėjų pareigybes savivaldybėse ir valstybinėse mokyklose 2021 metais, apskaičiavimo ir paskirstymo“

administracijos bei ugdymo įstaigų apklausos metu gauti duomenys, jog pailgintų dienos grupių poreikis nėra pilnai patenkinamas, tam įtakos turėjo tai, kad buvo pateiktas per mažas skaičius tėvų prašymų, leidžiančių įsteigti tokias grupes (savivaldybės tarybos sprendimu⁸ nustatytas minimalus mokinių skaičius pailgintos dienos grupėse – 10) – dviejose ugdymo įstaigose grupės nesudarytos, vienoje – sudaryta viena, tačiau poreikis pilnai nepatenkintas; taip pat dvi mokyklos nurodė padidintą mokestį už grupės lankymą, kaip aspektą, kodėl mokinių tėvai neteikė prašymo dėl vaiko grupės lankymo (remiantis minėtu savivaldybės sprendimu, nustatytas 20,00 Eur dydžio mėnesinį mokestis už pailgintos dienos grupėje teikiamas paslaugas, nepriklausomai nuo lankytų dienų skaičiaus).

Kaip minėta anksčiau, Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas numato, jog vaikams su negalia turi būti užtikrinama teisė visavertiškai dalyvauti neformaliojo švietimo, saviugdos, kūrybinėje veikloje (Įstatymo 19 str.). Tačiau Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos veikloje nustatyti diskriminacijos atvejai, kuomet mokyklose laikytasi SUP turinčius vaikus diskriminuojančios pozicijos – pvz., atsisakoma sudaryti susitarimus dėl pailgintos grupės, argumentuojant, jog tai nėra privalomos mokymo programos dalis. Kontrolierės nuomone, pailgintos dienos grupės paslaugos teikimui (nors tai laikytina neformaliojo ugdymo paslauga) turi būti taikomi lygių galimybių užtikrinimo standartai.

Tyrimo metu nustatyta, jog Mažeikių rajono ugdymo įstaigose, teikiančiose pailgintos dienos paslaugas, yra sudarytos sąlygos minėtas paslaugas gauti ir SUP turintiems mokiniams, bei iš kai kurių mokyklų nurodyto vaikų skaičiaus, lankančių minėtas grupes, SUP turintys vaikai sudaro proporcingą dalį (pvz., 12 iš 54, Kazimiero Jagmino pradinėje mokykloje, 3 iš 20 „Žiburėlio“ pradinėje mokykloje).

Apklausos duomenys parodė, jog 6-iose iš 18-os ugdymo įstaigų, kuriuose veikia pailgintos dienos grupės, teikiama švietimo pagalba (likusios mokyklos dėl švietimo pagalbos neatsakė), tik viena iš ugdymo įstaigų nurodė, jog švietimo pagalba pailgintos dienos grupėse neteikiama dėl specialistų trūkumo.

Ugdymo įstaigų aplinkos pritaikymas

13. Kaip minėta anksčiau, remiantis Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencija, tinkamas sąlygų nepritaikymas (dėl tokio nepritaikymo neužtikrinamas visavertis ir lygiateisis naudojimas teise į švietimą) laikytinas diskriminacija dėl neįgalumo. Tinkamą aplinkos (fizinės, informacinės) pritaikymą numato tiek tarptautiniai, tiek nacionaliniai teisės aktai – Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, Švietimo įstatymas, kt.

Tyrimo metu gauta informacija, jog 7 (35 proc.) bendrojo ugdymo mokyklose aplinka yra pritaikyta, iš dalies aplinka pritaikyta 7 (35 proc.) mokyklose, 6 (30 proc.) rajono bendrojo ugdymo įstaigose aplinka nėra pritaikyta mokiniams su fizine negalia. Iš 13 rajono ikimokyklinio ugdymo įstaigų aplinka pritaikyta viename lopšelyje-darželyje “ (7,7 proc.), viename iš dalies “ (7,7 proc.), 11 (84,6 proc.) ikimokyklinio ugdymo įstaigų aplinka nepritaikyta. Tyrimo metu aplinkos nepritaikymą bei tinkamų patalpų bei erdvių trūkumą nurodė 3 ugdymo įstaigos.

Remiantis skirtingais statistiniais duomenimis⁹, Lietuvoje pilnai pritaikyta yra 10-18 proc. ugdymo įstaigų. Vertinant ir pagal atskirus kriterijus matoma, kad maža dalis šių švietimo įstaigų buvo pritaikytos mokytis asmenims, turintiems judėjimo ar regėjimo negalią: maždaug kas dešimtos vidus pritaikytas judėjimo negalią turintiems žmonėms, tik 4 iš 100 patekimas į pastatą pritaikytas

⁸ Mažeikių rajono savivaldybės tarybos 2019 m. lapkričio 29 d. sprendimas Nr. T1-335 „Dėl pailgintos dienos grupės paslaugų teikimo Mažeikių rajono savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklose“.

⁹ Memorandume nurodytais duomenimis, tik 10 proc. mokyklų yra pilnai pritaikytos mokiniams su fizine negalia; tik 3 proc. mokyklų yra pilnai pritaikytos regos negalią turintiems žmonėms. Remiantis Lietuvos Respublikos Vyriausybei Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos atliktos valstybinių kolegijų, profesinio mokymo ir bendrojo ugdymo įstaigų pastatų pritaikymo neįgaliesiems analizės duomenimis, valstybinių mokymo įstaigų pastatų, visiškai pritaikytų asmenims, turintiems judėjimo negalią, yra 18 proc. (<https://lrv.lt/lt/naujienos/svietimo-istaigos-yra-per-letai-pritaikomos-neigaliesiems>).

turintiesiems judėjimą negalią ir tik 3 iš 100 pritaikytos žmonėms, turintiems regėjimo negalią¹⁰. Mažeikių rajone, remiantis savivaldybės duomenimis, pilnai pritaikytos yra 8 ugdymo įstaigos (7 bendrojo ugdymo mokyklos ir 1 ikimokyklinė ugdymo įstaiga), tai sudaro apie 24 proc.

Lietuvos savivaldybių asociacijos, sveikatos apsaugos ministro, švietimo, mokslo ir sporto ministro, Lietuvos negalios organizacijų forumo pasirašyta memorandumas „Dėl švietimo ir sveikatos priežiūros įstaigų prieinamumo“. Šiuo memorandumu siekiama užtikrinti, kad 2020-aisiais ir kiekvienais kitais metais Lietuvos savivaldybės kartu su minėtomis ministerijomis sutelktų pastangas ir įsipareigotų pritaikyti žmonėms su negalia bent po vieną bendrojo ugdymo mokyklą ir po vieną sveikatos priežiūros paslaugų įstaigą.

Tyrimo metu gauta informacija (2020 gruodžio mėn.) iš Mažeikių rajono savivaldybės administracijos, jog savivaldybė, vadovaudamasi Memorandumu, nėra numačiusi, kuri mokykla bus pritaikyta negalią turintiems žmonėms. Todėl gauta informacija kelia susirūpinimą dėl savivaldybės įsipareigojimų įgyvendinimo bei negalią turinčių vaikų (galimai ir jų atstovų, turinčių negalią) interesų užtikrinimo.

Mokyklos ir tėvų bendradarbiavimas

14. Salamankos deklaracijoje (1994) pripažįstama, jog sėkmingas specialiųjų poreikių turinčių vaikų ugdymas reikalauja betarpiško mokyklos ir vaiko šeimos bendradarbiavimo, t. y. šių vaikų ugdymas yra bendras profesionalų ir tėvų uždavinys. Be to, tėvams reikalinga teikti paramą – tam, kad jie tinkamai prisiimtų savo, kaip tėvų, vaidmenį specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų ugdyme ir šis vaidmuo turi būti stiprinamas, teikiant informaciją paprasta ir aiškia kalba. Vertinant tėvų ir mokytojų vaidmenį, Salamankos deklaracijoje nurodoma, kad tėvai yra privilegijuoti partneriai savo vaiko ugdyme, todėl turi būti vystoma bendradarbiavimu ir palaikymu paremta partnerystė tarp mokyklos administracijos, mokytojų ir tėvų.

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos praktika taip pat rodo, jog ugdymo įstaigos pareigų įgyvendinimas neretai būna betarpiškai susijęs su tėvų teisių ir pareigų įgyvendinimu, todėl tėvų bendradarbiavimas su specialistais, teikiančiais pagalbą vaikui bei jų rekomendacijų vykdymas, taip pat dalyvavimas, užtikrinant vaikui reikalingos švietimo pagalbos teikimą, yra nepaprastai svarbus. Ugdymo proceso dalyvių (mokinio, jo šeimos, specialistų, mokytojų), kaip lygiaverčių partnerių, įsitraukimas į sprendimų paiešką, veiklos planavimą, vykdymą ir pasiekimų vertinimą ne tik formuoja atsakomybę grįstą elgesį bei pozityvaus požiūrio palaikymą, bet ir skatina mokymosi kartu su kitais ir vieni iš kitų procesus. Kaip jau buvo minėta aukščiau, rezultatai ugdant specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius vaikus priklauso ne tik nuo visų mokykloje dirbančių specialistų tarpusavio bendradarbiavimo, tačiau ir nuo bendros sprendimų paieškos kartu su vaiko tėvais, ieškant geriausiai vaiko interesus atitinkančių pagalbos priemonių.

Remiantis tyrimo metu Mažeikių rajono ugdymo įstaigų pateikta informacija, nors daugelyje mokyklų bendradarbiavimas tarp tėvų ir mokyklos, sprendžiant specialiųjų ugdymo(si) poreikių vaikų kylančias problemas, yra glaudus ir efektyvus, visgi dar nemažai atvejų, kuomet, teikiant švietimo pagalbą, susiduriama su sunkumais, t. y. tėvų elgesys, bendraujant ir bendradarbiaujant su specialistais, ne visada pakankamai atviras, nuoseklus ir atsakingas.

Kvalifikacijos tobulinimas

15. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 8 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad vaikas turi teisę mokytis, siekdamas visapusiškai ugdyti savo asmenybę, talentą, protinius ir fizinius gebėjimus bei juos nuolat tobulinti. Tiek valstybė (jos institucijos), tiek tėvai turi pareigą užtikrinti, kad būtų sudarytos realios galimybės ir sąlygos įgyti privalomą išsilavinimą bei užtikrinti vaiko teisės į mokslą įgyvendinimą.

¹⁰ Švietimas šalyje ir regionuose 2020. Finansavimas. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/08/Svietimas-salyje-2020.pdf>

Ugdant specialiųjų poreikių turintį mokinį svarbus mokytojo pasirengimas dirbti: jo žinios, gebėjimas išsiaiškinti kylančias problemas, empatiškas požiūris į individualius vaiko poreikius. Svarbios tiek mokytojo pozityvios nuostatos, tiek supratimas ir žinojimas, kaip kurti besimokančią aplinką klasėje.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierės nuomone, mokyto turimos žinios apie vaiko turimus specialiuosius ugdymosi poreikius, gebėjimas pritaikyti ugdymo procesą šių mokinių gebėjimams ir poreikiams, turėjimas praktinių įgūdžių, reikalingų analizuojant konkrečius atvejus, pritaikant ugdymosi procesą ir ugdymo(si) turinį, mokėjimas pažinti specialiųjų poreikių mokinių asmenybės ir bendravimo ypatumus švietimo procese yra nepaprastai svarbūs, nes tai neabejotinai turi įtakos vaiko vertybinių nuostatų, požiūrio į aplinką, elgesio, sąmoningumo ir brandos tinkamam ugdymui bei, atitinkamai, padeda vaikui tobulėti, stiprinti turimas galias, tapti savarankišku bei atsakingu žmogumi, užtikrinti jo darnią raidą. Dėl minėtos priežasties, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2014 m. rugpjūčio 30 d. įsakymo Nr. 774 „Dėl reikalavimų mokytojų kvalifikacijai aprašo patvirtinimo“ 9 punkte numatytas reikalavimas mokytojams, dirbantiems pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, bendrojo ugdymo, profesinio mokymo ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo programas, išklausti specialiosios pedagogikos ir specialiosios psichologijos kursą pagal Specialiosios pedagogikos ir specialiosios psichologijos kvalifikacijos tobulinimo kursų programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gruodžio 18 d. įsakymu Nr. ISAK-2481 „Dėl Specialiosios pedagogikos ir specialiosios psichologijos kvalifikacijos tobulinimo kursų programos patvirtinimo“, per metus nuo darbo mokytoju pradžios, (jeigu nėra išklause ne mažesnės apimties (60 valandų arba 2 studijų kreditų) kursų anksčiau arba studijų metu) yra būtinas, siekiant tiek vaiko, turinčio specialiųjų ugdymo(si) poreikių, tiek ir kitų su juo besimokančių vaikų gerovės, kuriant visapusiškai saugią ugdymo(si) aplinką, užtikrinant kokybišką ugdymo(si) procesą.

Mažeikių rajono savivaldybės švietimo įstaigų pateikta informacija atskleidė, kad nors didžioji dalis mokytojų minėtus Specialiosios pedagogikos ir specialiosios psichologijos kvalifikacijos tobulinimo kursus yra baigę, tačiau daliai mokytojų (6-ose mokyklose) švietimo įstaigos neturi galimybių užtikrinti, kad jie įgytų pagal programą reikalingų žinių ir įgūdžių iš karto pradėję darbą, ir dažniausia to priežastis – didelė kursų kaina. Iš kitos pusės, matyti, jog, suprantant šių kursų svarbą, dedamos pastangos, kad situacija keistųsi, t. y., kad visi mokytojai palapsniui išklaustų specialiosios pedagogikos ir specialiosios psichologijos kvalifikacijos tobulinimo kursus ir įgytų kokybiškam darbui reikalingų žinių ir gebėjimų.

Įtraukties stiprinimas

16. Specialiųjų poreikių vaiko integracija yra ilgalaikis procesas, reikalaujantis tęstinių sprendimų, nuolatinės ir tinkamos taikytų priemonių vykdymo priežiūros, jų poveikio vertinimo ir koregavimo, priklausomai nuo pakitusių poreikių, todėl rezultatai priklauso nuo visų suinteresuotų pusių bendradarbiavimo, bendros tolimesnių sprendimų paieškos, nuolatinio tobulėjimo siekio.

Mokytojui, ugdančiam SUP turinčius vaikus, iš tiesų tenka dideli iššūkiai, nes būtina individualiai parinkti užduotis, pritaikyti ugdymo metodus ir medžiagą pagal kiekvieno vaiko gebėjimus; tiek pats mokytojas turi būti pasirengęs dirbti su ypatingu vaiku. Vaiko ugdymosi poreikių pažinimas ir jų tenkinimas neįmanomas be mokyklos specialistų tarpusavio bendradarbiavimo. Visgi kaip matyti iš atlikto tyrimo, specialistų trūkumas bei su tuo susijusi teikiamos vaikui pagalbos apimtis yra viena aštriausių problemų, užtikrinant įtrauktį švietime.

Apklausa parodė, jog ne visos, tačiau didžioji dalis ugdymo įstaigų (26 iš 33) turi išsikelusios siauresnius ar platesnius uždavinius, siekiant gerinti vaikų, turinčių SUP, integraciją, numačiusios bendresnes ar konkretesnes priemones, susijusias su: specialistų, pedagogų, kitų darbuotojų tarpusavio bendradarbiavimu ir jo stiprinimu; mokinių, jų tėvų, mokytojų, pagalbos specialistų bendradarbiavimo skatinimu; mokytojų kompetencijų, ugdant SUP turinčius mokinius, tobulinimu; individualia mokinio ugdymosi pažanga, pagalbos teikimo ir poreikių stebėseną, adaptacijos ir

integracijos stebėjimu; neformalaus ugdymo plėtojimu; saugios aplinkos kūrimu; tėvų švietimu ir įtraukimu į ugdymo procesą; pagalbos specialistų etatų kūrimu; mokymosi bazės ir edukacinės aplinkos mokymui(si) kūrimu.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, remdamasi tuo, kas išdėstyta bei atsižvelgdama į tyrimo metu paaiškėjusias aplinkybes ir vadovaudamasi Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymo 12 straipsnio 1 punktu, 24 straipsnio 7 punktu, **nusprendžia:**

1. Mažeikių rajono savivaldybės administracijai siūlyti:

1.1. atkreipti dėmesį į vaiko teisių apsaugos kontrolierės pažymoje nustatytus ugdymo prieinamumo trūkumus specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams savivaldybės bendrojo ugdymo įstaigose;

1.2. siekiant užtikrinti geresnį švietimo pagalbos prieinamumą bei kokybę, tuo pačiu gerinti vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų, integraciją:

- didinti pagalbos mokiniui specialistų skaičių, pirmiausia atkreipiant dėmesį į tas ugdymo įstaigas, kuriose šių specialistų nėra;

- užtikrinti optimalų specialistui tenkanti krūvį, atsižvelgiant į galiojančius standartus;

- siekiant patenkinti psichologinės pagalbos poreikį, sprendžiant socialinės srities problemas (atvejo vadybos situacijas), siūlytina steigti psichologo etatą (etatus) socialinių paslaugų įstaigoje;

- plėsti neformalaus ugdymo galimybes;

- numatyti aiškius veiksmus dėl ugdymo įstaigų aplinkos pritaikymo, remiantis institucijų pasirašytu Memorandumu dėl švietimo ir sveikatos priežiūros įstaigų prieinamumo;

- skatinti ugdymo įstaigas stiprinti mokytojų kompetencijas ugdant specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius, suteikiant mokykloms reikalingą visapusišką pagalbą.

1.3. Prašyti Mažeikių rajono savivaldybės administracijos direktoriaus iki 2021 m. rugsėjo 15 d. informuoti vaiko teisių apsaugos kontrolierę apie savivaldybės numatytas priemones, siekiant gerinti vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, įtrauktį, atsižvelgiant į vaiko teisių apsaugos kontrolierės 1.2. punkte išdėstytas rekomendacijas.

2. Mažeikių rajono savivaldybės ugdymo įstaigoms siūlyti:

- užtikrinti ugdymą pagal kiekvieno mokinio ugdymo(si) poreikius;

- aktyviai bendradarbiauti su tėvais, paslaugas teikiančiomis įstaigomis dėl trūkstamos švietimo pagalbos užtikrinimo, gaunant grįžtamąjį ryšį, skatinti tėvus atvirai ir glaudžiai spręsti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiam vaikui kylančias problemas.

- plėsti neformalaus ugdymo galimybes;

- užtikrinti mokytojų kompetencijų didinimą, įgyjant darbui su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais reikalingų įgūdžių per specialiosios pedagogikos ir specialiosios psichologijos kvalifikacijos tobulinimo ir kitus kursus.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė

Edita Žiobienė